

VISOKA ŠOLA ZA VARSTVO OKOLJA

DIPLOMSKO DELO

**VREDNOTENJE DEGRADIRANIH OBMOČIJ V OBČINAH ZAHODNE SAVINJSKE
REGIJE**

MOJCA HRIBERNIK

VELENJE, 2012

VISOKA ŠOLA ZA VARSTVO OKOLJA

DIPLOMSKO DELO

**VREDNOTENJE DEGRADIRANIH OBMOČIJ V OBČINAH ZAHODNE SAVINJSKE
REGIJE**

MOJCA HRIBERNIK

**Študijski program:
Varstvo okolja in ekotehnologija**

Mentor: doc. dr. Barbara Lampič

VELENJE, 2012

Priloga 2: Sklep o diplomskem delu

Številka: 726-39/2011-2

Datum in kraj: 24. 10. 2011, Velenje

Na podlagi Diplomskega reda

izdajam

SKLEP O DIPLOMSKEM DELU

Študentu-ki VŠVO

Mojci Hribernik

se dovoljuje izdelati diplomsko delo pri predmetu: Razvoj in urejanje podeželja

Mentor-ica: doc. dr. Barbara Lampič

Somentor-ica: _____ / _____

Naslov diplomskega dela v slovenskem jeziku: Vrednotenje degradiranih območij v občinah Koroške in zahodno Savinjske regije

Naslov diplomskega dela v angleškem jeziku: Evaluation of degraded areas within Koroška and western Savinjska region

Diplomsko delo je potrebno izdelati skladno z Navodili za izdelavo diplomskega dela.

Pravni pouk: Zoper ta sklep je možna pritožba na Senat v roku 3 delovnih dni.

Dekanica
doc. dr. Natalija Špeh

ZAHVALA

Iskrena hvala mentorici doc. dr. Barbari Lampič za strokovno svetovanje, potrpežljivost in spodbudo pri nastajanju diplomskega dela.

Hvala tudi Zoranu in mojim domačim, ker so mi ves čas študija stali ob strani in me podpirali.

Iskrena hvala vsem, ki ste mi pomagali ter verjeli vame.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Mojca HRIBERNIK, študentka Visoke šole za varstvo okolja, program Varstvo okolja in ekotehnologija, izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom VREDNOTENJE DEGRADIRANIH OBMOČIJ V OBČINAH ZAHODNE SAVINJSKE REGIJE pri mentorici doc. dr. Barbari Lampič v celoti moje avtorsko delo. V diplomskem delu so uporabljeni viri in literatura ustrezno navedeni; teksti niso prepisani brez navedbe avtorjev.

Mojca Hribernik

Velenje, september 2012

IZVLEČEK IN KLJUČNE BESEDE

Namen diplomske naloge je ugotoviti stopnjo degradiranosti območja 19-ih občin zahodnega dela Savinjske statistične regije in predstaviti trenutno stanje – prostorsko razporeditev degradiranih območij, njihovih osnovnih značilnosti (vrsto degradacije, velikost, lastništvo, stopnjo opuščenosti idr.) ter obseg in stopnjo degradiranosti. V nadaljevanju sem želela ugotoviti tudi razumevanje degradiranega prostora (območij) s strani odgovornih za okolje in prostor na občinah. Ker me je zanimalo, kako se prebivalci odzivajo na problem degradiranih območij, sem na hrupnem območju ob avtocesti Vransko-Ljubljana anketirala prebivalce, ki živijo neposredno ob avtocesti. Kot sem predvidevala, je za prebivalce Vranskega izredno moteč hrup, ki prihaja z avtoceste, velik problem – območje hrupa je kot kategorija degradiranega območja težko opredeljiva, še težje jo je prostorsko omejiti.

Opravila sem tudi intervju s prebivalci sadjarsko-vinogradniškega območja Kolovrat v Mozirju, kjer je plazenje tal pereč problem, s katerim se spopadajo sami, saj jim občina in država pri tem ne pomagata.

Za potrebe svoje diplomske naloge sem na terenu vseh občin evidentirala, kartirala, fotografirala in vnesla v prostorsko bazo vsa območja, ki so bila velika vsaj 0,5 ha in kjer je dejavnost, ki je degradacijo povzročila, opuščena ali prisotna le v zmanjšanem obsegu. Na koncu sem na obravnavanem področju zabeležila 15 degradiranih območij, od tega eno industrijsko, 12 rudarskih (kamnolomov) ter 2 transportna in druga območja, vojaških območij nisem zabeležila.

Naloga je nastala v okviru praktičnega usposabljanja, kjer sem sodelovala pri nacionalnem raziskovalnem projektu Sonaravna sanacija okoljskih bremen kot trajnostno razvojna priložnost Slovenije, ki so ga izvajali na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

Ključne besede: degradiran prostor, evidenca degradiranih območij, terensko delo, vrste degradiranih območij, revitalizacija DO, območje hrupa, odziv prebivalstva, Savinjska regija

ABSTRACT and KEY WORDS

The purpose of my thesis is to discover the level of degradation of the western area of Savinjska statistical region, and present current state – localization of degraded areas, their characteristics, and the level of degradation. In the second part I have tried to discover the aspects of degraded areas on behalf of people responsible for the development of environment and surrounding. Due to my interest, I have conducted inquiry among inhabitants, living in a degraded area in the near vicinity of highway Vransko-Ljubljana. As assumed the majority of people expressed their concern over the level of noise, coming from the highway. The biggest problem was the fact that areas with noise disturbance is hard to determine as a degraded area.

I have conducted an interview also with inhabitants of vineyard region of Kolovrat in Mozirje, where land sliding is a big problems, that is upon then and local authorities as well as the government doesn't offer them any help.

For the purposes of my thesis I have recorded, put on the map, photographed and labelled down all areas that are at least 0,5 ha and where the activity that causes degradation is abandoned or still present. At the end I have labelled 15 degraded areas, one of which is industrial, 12 areas with stone pits, 2 areas with transport activities and other areas. Military areas were not included.

My thesis has developed in concordance with my presence at a national research project Co-natural reconstruction of the environmental burdens as a permanent developing opportunity of Slovenia, which was conducted at Philosophical Universe in Ljubljana.

Key words: degraded area, evidence of degraded areas, field work, types of degraded areas, revitalization DO, area of noise, people's response, Savinjska region

KAZALO

1	UVOD	10
1.1	Izhodišča raziskave	10
2	NAMEN, CILJI IN HIPOTEZE	12
2.1	Namen naloge	12
2.2	Cilji in hipoteze.....	12
3	METODE DELA.....	13
4	TEORETIČNA IZHODIŠČA.....	14
4.1	Zakonodaja	17
4.1.1	Strategija prostorskega razvoja Slovenije.....	17
4.1.2	Prostorski red Slovenije	18
4.1.3	Zakon o varstvu okolja	18
4.1.4	Zakon o kmetijskih zemljiščih	18
4.1.5	Zakon o prostorskem načrtovanju	19
5	PREDSTAVITEV REZULTATOV	20
5.1	Opis preučevanega območja.....	20
5.1.1	Predstavitev Savinjske regije	20
5.1.2	Družbeno-geografski oris.....	21
5.1.3	Naravno-geografski opis	21
5.2	Predstavitev degradiranih območij po posameznih občinah zahodne Savinjske regije.....	23
5.3	Odziv prebivalstva na vplive posebnih degradiranih območij.....	41
5.3.1	Območje hrupa Vransko	41
5.3.2	Intervju s prebivalci na plazovitem območju Kolovrat.....	44
5.4	Primerjava degradiranih območij vzhodnega in zahodnega dela Savinjske regije	44
5.5	Primerjava popisa degradiranih območij Slovenije s popisom zahodne Savinjske regije.....	45
5.5.1	Degradacija, povzročena zaradi različnih dejavnosti.....	46
5.5.2	Število degradiranih območij v Sloveniji	48
5.5.3	Druge značilnosti degradiranih območij zahodne Savinjske regije	50
6	RAZPRAVA IN SKLEPI	52
6.1	Razumevanje degradiranih območij v Sloveniji.....	52
7	ZAKLJUČEK	55
8	POVZETEK.....	57
9	SUMMARY	59
10	LITERATURA IN VIRI.....	61
11	PRILOGE	63

KAZALO SLIK

Slika 1: Prikaz Savinjske regije na karti Slovenije	22
Slika 2: Odlagališče nenevarnih odpadkov Podhom (Vir: Hribernik, M., 2011)	24
Slika 3: Vris odlagališča nenevarnih odpadkov Podhom na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)	24
Slika 4: Kamnolom Krajinski Rak (Vir: Hribernik, M., 2011)	25
Slika 5: Vris kamnoloma Krajinski rak na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)	25
Slika 6: Kamnolom Dobrovlje (Vir: Hribernik, M., 2011)	26
Slika 7: Vris kamnoloma Dobrovlje na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)	27
Slika 8: Kamnolom Grmadski Vrh (Vir: Hribernik, M., 2011)	27
Slika 9: Vris kamnoloma Grmadski vrh na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)	28
Slika 10: Gozdna šola (Vir: Hribernik, M., 2011)	28
Slika 11: Vris gozdne šole na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)	29
Slika 12: Kamnolom Radeveda (Vir: Hribernik, M., 2011)	29
Slika 13: Vris kamnoloma Radeveda na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)	30
Slika 14: Industrijska cona (Vir: Hribernik, M., 2011)	30
Slika 15: Vris Industrijske cone na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)	31
Slika 16: Kamnolom Gorenje (Vir: Hribernik, M., 2011)	31
Slika 17: Vris kamnoloma Gorenje na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)	32
Slika 18: Kamnolom 1 "na Fužinah" (Vir: Hribernik, M., 2011)	33
Slika 19: Kamnolom 2 "na Fužinah" (Vir: Hribernik, M., 2011)	33
Slika 20: Vris kamnolomov "na Fužinah" na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)	34
Slika 21: Kamnolom Črešnjice (Vir: Hribernik, M., 2011)	34
Slika 22: Vris kamnolom Črešnjice na ortofotoposnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)	35
Slika 23: Kamnolom Pristava (Vir: Hribernik, M., 2011)	35
Slika 24: Vris kamnoloma Pristava na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)	36
Slika 25: Kamnolom Stopnik (Vir: Hribernik, M., 2011)	37
Slika 26: Vris kamnoloma Stopnik na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)	37
Slika 27: Kamnolom Jevšenak (Vir: Hribernik, M., 2011)	38
Slika 28: Vris kamnoloma Jevšenak na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)	38
Slika 29: Kamnolom Gračič (Vir: Hribernik, M., 2011)	39
Slika 30: Vris kamnoloma Gračič na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)	39
Slika 31: Kamnolom Trunkl (Vir: Hribernik, M., 2011)	40
Slika 32: Vris kamnoloma Trunkl na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)	40
Slika 33: Območje, kjer je hrup najbolj moteč (Vir: Hribernik, M., 2011)	42
Slika 34: Območje Kolovrat, kjer je plazovitost največji problem (Vir: Hribernik, M., 2012)	44
Slika 35: DO celotne Slovenije, vrste in velikost (Vir: Interno gradivo, UL FF, 2011)	46
Slika 36: DO v zahodni Savinjski regiji, vrste in velikost (Vir: Interno gradivo, UL FF, 2011)	47
Slika 37: Zastopanost DO po občinah v Sloveniji (Vir: Interno gradivo, UL FF, 2011)	49
Slika 38: Zastopanost DO po občinah v zahodni Savinjski regiji (Vir: Interno gradivo, UL FF, 2011) ..	49

KAZALO TABEL

Preglednica 1: Definicija degradiranih območij v nekaterih državah.....	16
Preglednica 2: Podatki o površini občin Savinjske regije	20
Preglednica 3: Savinjska statistična regija v številkah	20
Preglednica 4: Tabela vseh izpostavljenih degradiranih območij v zahodni Savinjski regiji	53

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Vas moti hrup – kateri del dneva je ta najbolj moteč?.....	42
Graf 2: Pri katerih opravilih vas hrup najbolj moti?	43
Graf 3: Zahodna Savinjska regija	45
Graf 4: Vzhodna Savinjska regija	45
Graf 5: Število degradiranih območij v Sloveniji	48
Graf 6: Opuščenost degradiranih območij po Sloveniji	50
Graf 7: Lastništvo degradiranih območij v Savinjski regiji	51

PRILOGE

Priloga A: Evidenčni list.....	65
Priloga B: Anketni vprašalnik.....	67

1 UVOD

1.1 Izhodišča raziskave

Degradiranih območij (v nadaljevanju DO), ki so nastala zaradi opuščanja različnih človekovih dejavnosti v prostoru, je v Sloveniji predvsem po propadu številnih industrijskih panog v 90-ih letih prejšnjega stoletja in sedaj, v gospodarski krizi, vedno več in danes pogosto predstavljajo veliko okoljsko breme. Na eni strani se povečuje število degradiranih in zapuščenih zemljišč oz. objektov, na drugi pa se včasih že stihijsko pozidavajo najboljša kmetijska zemljišča. Zaskrbljujoče in strokovno povsem nekorektno pri vsem tem pa je, da se že degradiranim površinam najpogosteje ne najde novih vsebin (sanacija, revitalizacija) oz. projektov. Odgovorni za prostorsko načrtovanje se premalo ozirajo na naravne vire – kmetijska zemljišča, ki jih s svojimi nepremišljenimi posegi uničujemo. Trenutne razvojne težnje v prostoru kažejo, da kmetijskih zemljišč ne vrednotimo kot enega ključnih neobnovljivih naravnih virov, ampak kot vir, ki ga je na pretek v neomejenih količinah.

Zato je morda v samem izhodišču mojega diplomskega dela na mestu tale citat: »Prišel bo čas, ko bo zmanjkalo zazidljivih površin na kopnem. Se bodo začele graditi nove bivalne površine na morju, pod zemljo ali na drugih planetih? Kmetijska zemljišča je potrebno pustiti za namene pridelovanja hrane, gozdovi pa ohranjajo naravno ravnovesje, zato vsega ni moč pozidati.« (Primc 2012)

V okviru praktičnega usposabljanja sem sodelovala pri raziskovalnem projektu Sonaravna sanacija okoljskih bremen kot trajnostno razvojna priložnost Slovenije, ki je potekal pod okriljem (financiranjem) Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko (SVLR) ter Agencije za raziskovalno dejavnost RS (ARSS). Želja financerjev je bila, da se za celotno območje Slovenije ugotovi, koliko in kje so t.i. degradirana območja – območja, ki jih je človek razvrednotil zaradi svoje dejavnosti, ki jo je potem povsem ali delno opustil. Projekt je vodila Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, kjer so raziskovalci Oddelka za geografijo v skladu s potrebami naročnika pripravili metodologijo raziskovanja in vzpostavili pogoje za prvo izvedbo sistematičnega popisa degradiranih območij v Sloveniji. Študentje Oddelka za geografijo Filozofske fakultete in Visoke šole za varstvo okolja in ekotehnologijo v Velenju smo nato popisovali DO po celi Sloveniji, s ciljem ugotoviti lokacije, vrsto, obseg in druge značilnosti degradiranih površin. Pridobljeni podatki naj bi bili v prihodnosti v pomoč pri racionalnejši rabi prostora in varovanja zlasti kmetijskih zemljišč v Sloveniji; za umeščanje starih in novih dejavnosti na obstoječa trenutno degradirana območja in za sonaravno sanacijo tovrstnih območij ter ohranjanje kulturne in tehniške dediščine.

Na terenu smo evidentirali le območja, kjer je dejavnost, ki je degradacijo povzročila, opuščena ali prisotna v zmanjšanem obsegu. Popisali smo tudi DO, kjer prvotne dejavnosti ni več, je pa delno prisotna nova. Pri velikosti pa smo kot spodnjo mejo upoštevali 1 hektar. Za potrebe svoje diplomske naloge sem evidentirala območja, ki so bila velika vsaj 0,5 ha in s tem še bolj podrobno popisala vsa DO. Evidentirali smo 4 tipe DO, in sicer: industrijska območja, rudarska območja skupaj z jalovišči, vojaška območja in infrastrukturne površine (skupaj z objekti). Dodatno pa sem na svojem območju vključila še območja pridobivanja mineralnih surovin (kamnolome, peskokope, glinokope in gramoznice), kmetijska območja in objekte, odlagališča odpadkov (komunalni, gradbeni), športna in rekreacijsko-turistična območja (opuščena, neracionalno izkoriščena) ter transportna in druga območja. Skupno smo v 211 občinah Slovenije evidentirali 194 DO, sama sem jih evidentirala 19. V nacionalno evidenco so bila z mojega popisnega območja vključena 3 DO.

»Savinjska regija je ena izmed dvanajstih statističnih regij Slovenije, skozi katero potekajo pomembne mednarodne železniške in cestne povezave. Obsega pretežno z gozdom porasel

in turistično privlačen alpski svet Zgornje Savinjske doline in tudi dela Kamniško-Savinjskih Alp, rodovitno Spodnjo Savinjsko dolino z ugodnimi razmerami za hmeljarstvo, obdelano Kozjansko gričevje ter Velenjsko kotlino z nahajališči lignita, ki se uporablja za proizvodnjo električne energije. « (Medmrežje: http://www.stat.si/publikacije/pub_regije.asp, 28.2.2012).

V zahodno Savinjsko regijo smo uvrstili 19 občin: Braslovče, Dobrna, Gornji Grad, Ljubno, Luče, Mozirje, Nazarje, Polzela, Prebold, Rečica ob Savinji, Solčava, Šmartno ob Paki, Šoštanj, Tabor, Velenje, Vitanje, Vojnik, Vransko in Zreče.

Po obisku vseh občin ugotavljam, da je zahodna Savinjska regija degradirana pretežno zaradi nesaniranih kamnolomov, del pa zaradi propadle industrije in infrastrukturnih objektov. Problematična so tudi poplavna in plazovita območja (predvsem v občini Mozirje), kot problem pa so v občini Vransko izpostavili območje hrupa ob avtocesti Ljubljana–Vransko. Večina kamnolomov je zapuščenih in prepuščenih naravni sukcesiji, nekatere pa bodo sanirali in uporabili kot parkirišča, zbirni center odpadkov ali za stanovanja.

Za potrebe diplomske naloge sem dodatno anketirala prebivalce v občini Vransko in izvedla intervjuje na območju plazovitega terena v občini Mozirje.

2 NAMEN, CILJI IN HIPOTEZE

2.1 Namen naloge

Namen naloge je ugotoviti stopnjo degradiranosti prostora obravnavanih 19-ih občin zahodnega dela Savinjske statistične regije in predstaviti trenutno stanje – prostorsko razporeditev DO, njihove osnovne značilnosti (vrsta, velikost) ter obseg in stopnjo degradiranosti. Večina evidentiranih DO je brez funkcije (opuščen prostor, pogosto tudi nesaniiran) in predstavlja okoljsko breme.

Evidenca DO na tem območju je del prve takšne nacionalne evidence v Sloveniji, le da je izvedena še bolj podrobno in zajema tudi manjša DO ter dodatne vrste DO (kamnolome, opuščena turistična DO idr.). V nadaljevanju je namen aplikativno zasnovane diplomske naloge tudi ugotoviti razumevanje degradiranega prostora (območij) s strani odgovornih za okolje in prostor na občinah.

2.2 Cilji in hipoteze

Cilji diplomskega dela:

1. Popisati DO in ugotoviti njihovo prostorsko razporeditev v občinah zahodne Savinjske regije, identificirati vrsto degradacije ter trenutno rabo/funkcijo.
2. Vzpostaviti prostorski in podatkovni sloj obstoječih DO na proučevanem območju, ki je lahko koristen pri prostorskem načrtovanju na lokalnem, regionalnem in tudi nacionalnem nivoju.
3. Ugotoviti obstoječe načrte v zvezi s sanacijo ali ponovno oživitvijo trenutno degradiranih območij.
4. Razširiti oz. nadgraditi definicijo DO, ki je bila uporabljena za potrebe raziskave na nivoju cele Slovenije, s pomočjo razumevanja tega pojma prostorskih načrtovalcev proučevanih občin.
5. Ugotoviti učinke degradiranega prostora na prebivalstvo, izpostavljeno okoljskim vplivom – njihovo zaznavanje vplivov.

V diplomskem delu sem si postavila naslednje hipoteze:

1. Na proučevanem območju občin zahodne Savinjske regije je heterogenost DO (po vrstah in številu) manjša kot drugod po Sloveniji. Glavni razlog je prevladujoč hribovit svet, ki v preteklosti ni dopuščal razvoja različnih industrijskih dejavnosti v prostoru in s tem večjih območij razvrednotenja prostora.
2. Na območju občin zahodnega dela Savinjske regije prevladujejo DO, manjša od 1 ha.
3. Pojmovanje oz. interpretacija DO je med prostorskimi načrtovalci zelo neenotno, ravno tako usposobljenost in kompetence za razreševanje te problematike. Zato se DO na občinskem nivoju daje zelo različen pomen in težo.
4. Načrte sanacije oz. načrtovanje novih dejavnosti za popisana DO ima večina občin, saj o njih razmišljajo zaradi priprav Občinskih prostorskih načrtov (OPN).
5. Učinki hrupa na DO Vransko (hrupno območje) tam živeče prebivalce zelo motijo.

3 METODE DELA

Metodološko lahko delo razdelimo v štiri sklope:

1. Izobraževanje, pregled literature, različnih strateških in zakonodajnih dokumentov s področja urejanja prostora in degradacije okolja, pregled elektronskih virov ter spletnih strani, ki obravnavajo to problematiko.

Za potrebe projekta Sonaravna sanacija okoljskih bremen kot trajnostno razvojna priložnost Slovenije so na Filozofski fakulteti v Ljubljani pripravili predavanje, na katerem so nas seznanili s problematiko DO v domači in tuji literaturi, kar nam je bilo v pomoč pri opredelitvi kriterijev za terensko inventarizacijo, pri pripravi in pregledu prostorskih podatkovnih orodij in vzpostavitvi stika z občinami. Pregledali smo digitalne ortofotografske posnetke, na katerih so opazne potencialne degradirane površine, občinske prostorske načrte ter ostalo literaturo, neposredno povezano z DO na preučevanem območju.

2. Terenski popis degradiranih območij skupaj z obiskom občin in sestanki z odgovornimi za urejanje prostora na občinskem nivoju.

Obiskala sem 19 občin, tudi tiste, v katerih občinski predstavniki niso prepoznali DO. S pridobljenimi podatki sem izpolnila evidenčni list ter tako označila tip, stopnjo opuščeniosti, dostop, urejenost dostopa, omejenost, obstoječo infrastrukturo na samem območju, rabo območja in ali obstoječa dejavnost ogroža okolje.

Po opravljenem sestanku sem se odpravila na terenski ogled. Pridobljene podatke sem vnesla v program Geopedie. Za vsako območje sem napisala tudi poročilo.

3. Anketiranje prebivalstva na območju, ki je bilo izpostavljeno kot degradirano območje.

Kot posebno območje je bilo izpostavljeno območje hrupa ob avtocesti na Vranskem. Ljudi sem anketirala, saj me je zanimalo, kako se soočajo s problemom in ali jim občina pri tem pomaga.

Hrupno območje je poseljeno območje ob avtocesti Vransko–Ljubljana. Obstoječa dejavnost potencialno ogroža prebivalce, katerih primarni cilj je rešitev pred hrupom. V anketi me je zanimalo, kako so zadovoljni z lokacijo svojega doma, kateri so po njihovem mnenju najbolj moteči dejavniki v njihovem okolju, ali jih hrup moti in kateri del dneva je najbolj moteč ter ali je občina že ukrepala glede zmanjšanja hrupnega onesnaženja.

4. Intervju s predstavniki občin, polstrukturiran intervju med lokalnim prebivalstvom.

Med razgovorom na občini Mozirje je bilo izpostavljeno sadjarsko-vinogradniško območje Kolovrat, kjer ni infrastrukture in predstavlja plazovitost tal pereč problem. V ta namen sem izvedla intervju na samem območju, da bi pridobila informacije od prebivalstva, ki je neposredno prizadeto.

4 TEORETIČNA IZHODIŠČA

Že v uvodu v to poglavje bi poudarila, da je sistematične in relevantne literature za obravnavanje vsebin na temo DO zelo malo, tako znanstvene kot strokovne.

»Vprašanje ponovne uporabe DO se je pojavilo na političnem dnevnem redu v razvitih državah leta 1970 in je močno povezano s trajnim mestnim in regionalnim razvojem. Ponovna uporaba DO ne bo le krepila vitalnosti in učinkovitosti mestnih središč, ampak bo tudi v pomoč pri zmanjšanju pritiska kmetijskih zemljišč, lociranih na robu mest. Uporaba učinkovitih gospodarskih in trajnostnih zemljišč neposredno podpira tudi nacionalno konkurenčnost. Trajnostna raba zemljišč, trajnostne urbane agende, trajnostne urbane politike, ekonomski in kulturni razvoj odgovarjajo na vprašanja o ponovni uporabi degradiranih zemljišč.« (Leonardo da Vinci 2006)

Plut (1998) je degradacijo okolja definiral takole: »Degradacija okolja oziroma okoljska degradacija je preobrazba okolja s porušenim naravnim ravnovesjem zaradi prekomernega obremenjevanja ali/in zmanjševanja samočistilne sposobnosti okolja (pokrajine) in njegovih sestavin.«

Osnovni predmet proučevanja degradacije geografskega okolja obsega zlasti:

1. Izčrpavanje naravnih virov (obnovljivih, neobnovljivih, zmanjševanje odprtega prostora).
2. Antropogene spremembe biogeokemičnega kroženja elementov (ogljika, kisika, fosforja, dušika) in vode ter nastanek novih krogov umetnih snovi.
3. Onesnaženost okolja (naravne sestavine zrak, voda, prst ...) in prostorske enote.

»Zmanjševanje pokrajinske in biotske raznolikosti sta skupna kazalca različnih oblik degradacije geografskega okolja in prevlade antropocentrične etike v odnosu do narave.« (Plut 1998)

V strokovni literaturi ni enotne in splošno priznane definicije o degradiranosti in degradiranih območjih. Različne stroke in institucije, ki se posredno ali neposredno srečujejo s takšnimi območji, imajo grobe opredelitve degradiranih območjih, zato prihaja do razlik v nadzorovanju njihovega nastajanja, pri sanaciji in tudi pri načrtih za njihovo nadaljnjo rabo (Cvahte in Snoj 2011).

»Planet, Evropa in Slovenija so ujeti v primež globalizacijskih in degradacijskih procesov. Zaradi erozije, zemeljskih plazov, onesnaževanja zemljišč, stihijskega zaraščanja ter pozidave so vedno bolj ogroženi prehranska varnost naše države, biotska raznovrstnost in druge ekosistemske storitve, ki so strateškega in eksistenčnega pomena.« (Plut 1998)

Da bi zaščitili zemljo in zagotovili ustrezno sanacijo, se je izkazalo, da je pomembno vzpostaviti nova »pravila«, vključno s pravnimi ukrepi in strategijo, ki vključujejo realizacijo in zaposlovanje v praksi. Znanstveniki in raziskovalci bodo vključeni pri iskanju smernic, posebno pri oceni kontaminacije zemlje. Tako imenovana ocena bo morala vsebovati analizo tveganja in postopek sanacije. Različni tipi industrijskih in okoljevarstvenih tehnologij morajo biti del strukturiranih smernic, ki so se razvile zaradi sanacije DO. V večini primerov so rezultati analiz objavljeni brez spletnih strani ustrezne raziskovalne agencije. To omogoča posebej za zainteresirane ljudi kot tudi za raziskovalce, študente in znanstvenike, da imajo pogled na bistvene podrobnosti raziskave. Ljudje, ki so sodelovali pri raziskavah in analizah,

nimajo neposrednega dostopa do teh dokumentov, zato so se raziskovalna podjetja in organizacije odločile objaviti vse ali le nekatere izbrane rezultate raziskave na njihovih spletnih straneh (Medmrežje: <http://www.clarinet.at/contaminated-land-rehabilitation/>, 24.7.2012).

Dosedanji ukrepi EU politike, ki zadevajo procese degradacije tal, se nanašajo predvsem na kmetijstvo. Skupna kmetijska politika EU (CAP) namreč že od reforme v 1990 letih vedno bolj vključuje okoljske vidike med svoje cilje. Evropa na primer z ukrepi navzkrižne skladnosti predpisuje obveznosti pridelovalcev, da vzdržujejo referenčni nivo kakovosti tal na svoje stroške, ter jih hkrati s finančnimi spodbudami usmerja k prostovoljnemu izboljševanju kakovosti tal in bolj trajnostno naravnemu kmetijstvu. Ta t.i. kmetijsko-okoljska plačila nadomeščajo izgubo prihodka zaradi zmanjšane pridelave ali povezanih dodatnih stroškov (Suhadolc, M. idr. 2010).

K problematiki suš in degradacije tal je potrebno pristopiti bolj interdisciplinarno kot do sedaj. Skrajni čas je že za ekonomske primerjave preventivnih ukrepov s stroški za odpravljanje posledic, kar bi (zelo verjetno) oblikovalce politik spodbudilo, da od odpravljanja posledic suše in degradacijskih procesov tal preidejo k izvajanju preventivnih ukrepov. Pri finančnih ocenah bi bilo potrebno vsaj minimalno upoštevati tudi druge funkcije, ki jih imajo tla v okolju. Predvsem bo potrebno v Sloveniji, ki ima v primerjavi z EU malo obdelovalnih zemljišč, veliko pozornost posvetiti ohranjanju najboljših zemljišč in z ustrežno politiko spodbujati okolju prijazno rabo ter povečati prehransko samooskrbo, ki je trenutno z vidika nacionalne varnosti zaskrblijujoče nizka (Suhadolc, M. idr. 2010).

Konvencija ZN, ki je bila sprejeta junija leta 1994 v Parizu, zavezuje vlade podpisnic k spodbujanju dolgoročnih strategij, ki so usmerjene k povečevanju pridelovalne sposobnosti zemljišč, sanaciji degradiranih zemljišč, ter ohranjanju in trajnostnemu gospodarjenju s talnimi in vodnimi viri, še zlasti na lokalni ravni prizadetih držav. O boju proti degradaciji/dezertifikaciji tal, ki do sedaj ni bila usmerjena v evropski prostor, se preoblikuje in prilagaja novim razmeram. Osnutek direktive o določitvi okvira za varstvo tal je v postopku usklajevanja v telesih EU z vidika kasnejšega sprejemanja v državah članicah. Sedaj ima država priložnost, da je v obeh procesih aktivna in vpliva na končne dokumente ter se na potrebne spremembe zakonodaje pripravlja dalj časa. Seveda pa je pomembno, da pozna problematiko in se zaveda izzivov, ki so na področju suš in varstva tal prisotni v slovenskem prostoru (Suhadolc, M. idr. 2010).

Prekomerna onesnaženost ali degradacija okolja kaže tisto stopnjo preobrazbe, ki je nevarna za človekov obstoj in nadaljnji razvoj, ko je v okolju naravni potencial prekoračen do stopnje, da narava s svojimi samočistilnimi sposobnostmi ne more več nevtralizirati in presnavljati emisij v vseh treh agregatnih stanjih. Destruktivno spreminjanje okolja se večkrat kaže tudi v prekomernem izkoriščanju naravnih virov, ki je temeljilo na prepričanju, da so naravni viri (čista oziroma pitna voda, rodovitna prst ...) neizčrpani. Sedanjo onesnaženost, degradacijo, siromašenje okolja moramo torej razumeti kot posledico vsega dosedanjega delovanja in kopičenja negativnih učinkov, ne le sedanjih posegov v okolje (Spes 1998).

Merila za ugotavljanje degradiranih urbanih območij so splošna in posebna, merljiva in nemerljiva. Oblike in stopnje degradacije urbanih območij ugotavljamo s kombiniranimi merili, ki so po problemskih kategorijah, parametrih in teži različni glede na specifične pojavne oblike degradacije in posamezne tipe degradiranih urbanih območij. Problematika degradiranih urbanih območij se zanemarljivo, zato obstaja objektivna nevarnost, da bodo slovenska mesta hitro zapravila svoj razvojni potencial zaradi nadaljnjega upadanja kvalitete okolja in razraščanja suburbanizacije (Koželj 1998).

Z razvrednotenjem urbanega območja si predstavljamo proces zmanjševanja vrednosti zemljišča, ureditev stavb in naprav na njem od višjega k nižjemu stanju uporabnosti, ki lahko

vodi tudi do opustitve predhodne aktivne rabe, ki jo je še mogoče obnoviti ali nadomestiti z drugo (Koželj 1998).

Razvrednotenja v okolju ne ugotavljamo le z vzporejanjem dejanskih razmer v okolju s tistimi, ki so že bile, ampak tudi s tistimi, ki jih še ni bilo. Ocena degradacije torej izhaja tudi iz ocene neizkoriščenih razvojnih potencialov in primerjalnih prednosti določenega območja. O degradaciji govorimo načeloma le kot o začasnem, torej vedno le časovno omejenem in prehodnem pojavu, ki spremlja tako imenovano evolutivno preobrazbo vsakršnega urbanega sistema (Koželj 1998).

Sanacija DO lahko veliko prispeva k lokalnemu ekonomskemu razvoju z obravnavanjem ključnih socialnih in okoljevarstvenih vprašanj, predvsem v regijah, kjer je stopnja brezposelnosti zelo visoka. Za glavna evropska mesta so DO na lestvici grožnje, ki bistveno posega na konkurenčnost mest. DO v srednji Evropi ponazarjajo pereč problem urbanizacije, ki je obravnavan v regionalnem kontekstu (Leonardo da Vinci 2006).

CABERNET je mreža, ki je uvidela potrebo po podatkih, ki opisujejo obseg in vrsto DO po Evropi, ter definira DO kot območja, ki jih je prizadela nekdanja uporaba območij in okoliških zemljišč; so zapuščena ali manj izrabljena; zaznavajo probleme onesnaženje; so predvsem v razvitih urbanih območjih ter zahtevajo ukrepe za povrnitev v koristno uporabo (Oliver idr. 2006).

Preglednica 1: Definicija degradiranih območij v nekaterih državah

DRŽAVA	DEFINICIJA DEGRADIRANEGA OBMOČJA
Slovenija	Degradirano oz. zapuščeno stavbno zemljišče, običajno v urbanih območjih.
Avstrija	Ni uradne definicije.
Madžarska	Ni informacije.
Italija	Degradirana območja: območja, ki prikazujejo raven kontaminacije ali kemično, fizično ali biološko spremembo prsti, površinskih in podzemnih voda, da se določi stopnja nevarnosti za zdravje človeka in okolje.
Francija	Območje, ki je začasno ali popolnoma zapuščeno, mora biti po prenehanju dejavnosti pripravljeno za prihodnjo uporabo. Lahko je delno zasedeno oz. uporabljeno, zapuščeno ali kontaminirano.
Češka	Območja, ki jih je prizadela nekdanja uporaba območij in okoliških zemljišč; so zapuščena ali manj izrabljena; zaznavajo probleme kontaminacije; so predvsem v razvitih urbanih območjih; zahtevajo ukrepe za povrnitev v koristno uporabo.
Bolgarija	Kontaminirana območja – območja, kjer prvotna dejavnost ni več prisotna, vendar ima še vedno vpliv na sosednja območja.
Danska	Kontaminirana zemlja.
Nizozemska	Definicija ni splošno priznana.
Belgija	Območja, ki so bila prvotno namenjena ekonomskim aktivnostim in kjer je trenutno stanje v nasprotju z učinkovito izrabo zemlje.

Vir: Oliver idr. 2006

Češka agencija Czechinvest meni, da DO ponuja veliko potencialov umeščanja za razvoj prihodnosti, njihova regeneracija ima pozitiven socialni in ekonomski učinek na dana območja. Cilj agencije je regeneracija maksimalnega števila DO na Češkem in zagotoviti učinkovito okolje za te projekte. DO so kot ekonomski vir, poslovna dejavnost in priložnost ter zgodovinske znamenitosti in del nacionalne države, kulturne in arhitekturne dediščine, ki se mora ohraniti in vzdrževati (Medmrežje: <http://www.czechinvest.org/en/brownfields>, 16.6.2012).

Za raziskavo Sonaravna sanacija okoljskih bremen kot trajnostno razvojna priložnost Slovenije je bila postavljena ozka definicija degradiranih območij. Sem smo uvrstili industrijska, rudarska in vojaška območja ter transportne in druge infrastrukturne površine. Vendar se je med samo raziskavo pokazalo, da je problem širši, saj je bilo dodatno evidentiranih območij veliko več. Območja, ki so se pokazala med raziskavo, so: deponije peska, odlagališča odpadkov, divja odlagališča odpadkov, glinokopi, gramoznice, peskokopi, kamnolomi, vojaški objekti (manjša območja), proizvodni obrati (manjša območja), naftne vrtine, opuščene farme in druga kmetijska območja, romska naselja, opuščena turistična območja in objekti ter zapuščeni objekti kulturne dediščine.

4.1 Zakonodaja

Da sta v Sloveniji, ki razpolaga z zelo omejenim prostorom, umeščanje dejavnosti in pozidava kmetijskih zemljišč nedopustna (predvsem kakovostna kmetijska zemljišča so zelo dragocena dobrina, naravni vir), kažejo številne sprejete strategije oziroma politike.

4.1.1 Strategija prostorskega razvoja Slovenije

Strategija prostorskega razvoja Slovenije (v nadaljnjem besedilu prostorska strategija) je temeljni državni dokument o usmerjanju razvoja v prostoru. Podaja okvir za prostorski razvoj na celotnem ozemlju države in postavlja usmeritve za razvoj v evropskem prostoru. Določa zasnovo urejanja prostora, njegovo rabo in varstvo. Prostorska strategija izhaja iz upoštevanja družbenih, gospodarskih in okoljskih dejavnikov prostorskega razvoja. V skladu z načelom vzdržnega prostorskega razvoja, ki je njeno temeljno načelo, uveljavlja smotrno rabo prostora ter varnost življenja in dobrin. Poudarja prizadevanja za ohranitev prepoznavnosti prostora in krepitev identitete Slovenije ter njenih lokalnih oziroma regionalnih identitet, kar v razmerah evropske konkurence ponuja primerjalne prednosti.

Prostorska strategija podaja splošna izhodišča in značilnosti slovenskega prostora, na osnovi katerih so določeni cilji prostorskega razvoja Slovenije.

Cilji prostorskega razvoja Slovenije so:

1. racionalen in učinkovit prostorski razvoj;
2. razvoj policentričnega omrežja mest in drugih naselij;
3. večja konkurenčnost slovenskih mest v evropskem prostoru;
4. kvaliteten razvoj in privlačnost mest ter drugih naselij;
5. skladen razvoj območij s skupnimi prostorsko-razvojnimi značilnostmi;
6. medsebojno dopolnjevanje funkcij podeželskih in urbanih območij;
7. povezanost infrastrukturnih omrežij z evropskimi infrastrukturnimi sistemi;
8. preudarna raba naravnih virov;
9. prostorski razvoj, usklajen s prostorskimi omejitvami;

10. kulturna raznovrstnost kot temelj nacionalne prostorske prepoznavnosti;
11. ohranjanje narave;
12. varstvo okolja

(Medmrežje: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200476&stevilka=3397>, 12.6.2012).

4.1.2 Prostorski red Slovenije

Prostorski red Slovenije, Uradni list RS, št. 122/04, je strateški prostorski akt države, ki določa pravila za urejanje prostora.

Pravila za urejanje prostora se uporabljajo za:

1. prostorsko načrtovanje poselitve, gospodarske infrastrukture in krajine;
2. določanje osnovne in podrobne namenske rabe prostora, meril in pogojev za urejanje prostora v strateških in izvedbenih prostorskih aktih na regionalni in lokalni ravni ter lokacijskih pogojev za umeščanje prostorskih ureditev ter načrtovanje in graditev objektov;
3. pripravo strokovnih podlag za izdelavo prostorskih rešitev, utemeljitev in presojo njihove sprejemljivosti ter sprejemanje odločitev o izvedbi prostorskih ureditev;
4. pripravo poenoteni in strokovno utemeljenih prostorskih aktov.

Prostorski red navaja tri vrste pravil:

- Splošna pravila prostorskega načrtovanja;
- Pravila za načrtovanje prostorskih sistemov in
- Pravila za načrtovanje in graditev objektov

(Medmrežje: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2004122&stevilka=5064>, 12.6.2012).

4.1.3 Zakon o varstvu okolja

Zakon ureja varstvo okolja ter splošne pogoje rabe naravnih dobrin kot temeljnega pogoja za zdrav in obstojen razvoj

(Medmrežje: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200441&stevilka=1694>, 12.6.2012).

4.1.4 Zakon o kmetijskih zemljiščih

Zakon ureja varstvo kmetijskih zemljišč in njihovo upravljanje, tako da določa njihovo razvrstitev, rabo in obdelovanje, njihov predmet in zakup, agrarne operacije in skupne pašnike (Medmrežje: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=105025>, 1.6. 2012).

4.1.5 Zakon o prostorskem načrtovanju

Zakon ureja prostorsko načrtovanje kot del urejanja prostora, tako da določa vrste prostorskih aktov, njihovo vsebino in medsebojna razmerja ter postopke za njihovo pripravo in sprejem. Ta zakon ureja tudi opremljanje stavbnih zemljišč ter vzpostavitev in delovanje prostorskega informacijskega sistema

(Medmrežje: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=79670>, 1.6. 2012).

Da se država zaveda navedenega problema, kaže tudi razpis projekta Službe vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko (SVLR) z naslovom Sonaravna sanacija okoljskih bremen kot trajnostno razvojna priložnost Slovenije.

5 PREDSTAVITEV REZULTATOV

5.1 Opis preučevanega območja

5.1.1 Predstavitev Savinjske regije

Regija vključuje 33 občin, ki so bile po prostorsko-socialno-ekonomskih kriterijih oblikovane v pet relativno homogenih subregij. V regiji je osem upravnih enot – Celje, Laško, Mozirje, Slovenske Konjice, Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah, Velenje in Žalec.

Preglednica 2: Podatki o površini občin Savinjske regije

SUBREGIJA	OBCINE	POVRŠINA v km ²
CELJSKA	Celje, Dobrna, Laško, Štore, Vojnik	427
SAVINJSKO-ŠALEŠKA	Gornji Grad, Ljubno, Luče, Mozirje, Nazarje, Rečica ob Savinji, Solčava, Šmartno ob Paki, Šoštanj, Velenje	705
SPODNJE SAVINJSKA	Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko, Žalec	
DRAVINJSKA	Slovenske Konjice, Vitanje, Zreče	224
OBSOTELJE IN KOZJANSKO	Bistrica ob Sotli, Dobje, Kozje, Podčetrtek, Rogaška Slatina, Rogatec, Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah, Radeče	641
SAVINJSKA REGIJA	33 občin	2.332

Vir: RRA Celje in UMAR, Delovni zvezek št. 9/2005

V regiji prevladujeta dve urbani središči – Celje in Velenje, kjer je pogostejša poselitev, in sicer več kot 400 prebivalcev na km². Regionalno poselitev oblikujejo večji kraji (z upravnimi enotami) ter številni manjši ruralni kraji, kjer je poselitev nizka in ne presega 100 prebivalcev na km² (Medmrežje: <http://www.ra-kozjansko.si/Regionalni-razvojni-program-Savinjske-regije.html>, 12.6.2012).

Preglednica 3: Savinjska statistična regija v številkah

KAZALCI (2011)	SAVINJSKA REGIJA	SLOVENIJA
Površina (v km ²)	2.384	20.273
Število naselij	834	6031
Gostota naselitve (v km ²)	101,2	109,1
Število prebivalcev	260.093	2.052.496
Indeks staranja prebivalstva (%)	110,6	116,5
Delež tujih državljanov med prebivalci (%)	3,9	4,1
Delovno aktivno prebivalstvo	100.906	817.311
Stopnja brezposelnosti (%)	12,8	11,5

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, (26.6.2012)

5.1.2 Družbeno-geografski oris

V Savinjski regiji je decembra 2011 prebivalo 12,4 % vsega prebivalstva Slovenije. Po gostoti poselitve je Savinjska regija na četrtem mestu med vsemi slovenskimi regijami in ima nadpovprečno gostoto poselitve.

Najgosteje naseljeno mesto je Celje, ki ima 48.721 prebivalcev ali 18,9 % delež prebivalcev v regiji. Druge večje občine (nad 10.000 prebivalcev) so Laško, Rogaška Slatina, Slovenske Konjice, Šentjur pri Celju, Velenje in Žalec s skupno 44 % prebivalstva v regiji, medtem ko so preostale občine manjše.

V regiji je delovno aktivnih približno 105.000 prebivalcev, kar predstavlja 12,8 % vseh delovno aktivnih oseb v državi.

V Savinjski regiji so bolj agrarne predvsem manjše občine z visokim deležem kmetov v aktivnem prebivalstvu, v večjih občinah pa je relativno več zaposlenih v podjetjih. Koncentracija zaposlitve po občinah je visoka, saj štiri večje regijske občine (Celje, Velenje, Žalec, Šentjur pri Celju) nudijo zaposlitev kar 49 % delovno aktivnemu prebivalstvu, v najmanjši občini Solčavi pa ima delovno mesto 137 oseb.

Po zaposlenosti so najpomembnejše dejavnosti v regiji proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov, sledijo gradbeništvo, trgovina, promet, izobraževanje in zdravstvo, porast delovno aktivnih pa je predvsem v storitvenem sektorju. Razvojne iniciative v regiji so usmerjene v turizem in zdraviliški turizem (Zreče, Rogaška Slatina, Laško, Dobrna, Topolšica, Podčetrtek) (Medmrežje: <http://www.ra-kozjansko.si/Regionalni-razvojni-program-Savinjske-regije.html>, 20.6.2012 in <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/staffile2.asp>, 26.6.2012).

Znanja, ki se ohranjajo kot tradicija v regiji, so: kovaštvo, steklarstvo, hmeljarstvo, premogovništvo, lesarstvo, flosarstvo, oglarstvo, vinogradništvo, sadjarstvo, lončarstvo, zeliščarstvo, čebelarstvo, žganjekuha in sirarstvo (Medmrežje: <http://www.rasr.si/si/projekti/katalog-savinjske-regije>, 27.6.2012).

5.1.3 Naravno-geografski opis

Površje Savinjske doline je rahlo razgibano in razčlenjeno. Po nagnjenosti površja je 97 % Savinjske doline primerne za obdelovanje s sodobnimi kmetijskimi stroji. Zaloge talne vode zadoščajo za oskrbo celotnega območja, a so premalo izrabljene. V podnebnih značilnostih se kaže izrazit prehod med alpskimi, celinskimi in sredozemskimi vremenskimi vplivi. Na kakovost zraka vplivajo tehnološki izpusti, izpusti iz vseh vrst kurišč in promet, opazni pa so tudi vplivi visokih dimnikov, predvsem iz šoštanjske in trboveljske termoelektrarne (Belec idr. 1999).

Slika 1: Prikaz Savinjske regije na karti Slovenije

(Medmrežje: http://www.zdruzenjeobcin.si/index.php?page=obcine&page_id=61, 26.6.2012)

Gozdovi poraščajo skoraj dve tretjini površja (Slovenija 55 %). Ostanke prvotnih naravnih gozdov so zelo redki. Listnate in mešane gozdove vse bolj izpodrivajo iglasti sestoji. Naravno sta v tukajšnjih gozdovih prevladujoči drevesni vrsti bukev in jelka. Pred človekovim posegom v naravo so bukovi gozdovi poraščali 43 % površja, jelovo-bukovi pa 37 %. Gozdove vseskozi prizadevajo ujme: vetrolomi, snežni plazovi, usadi in žled. Tudi poškodbe zaradi onesnaževanja so bile v preteklosti precejšnje. Ocenjuje se, da je bilo na območju Zgornje Savinjske doline v času največjega onesnaževanja iz TEŠ poškodovanih 25.000 ha, ogroženih pa 5500 ha gozdov. Najbolj prizadeti so bili čisti sestoji iglavcev (publikacija Območni razvojni program 2006).

Na območju Kamniško-Savinjskih Alp so kot krajinski parki zavarovani planota Golte, Logarska dolina in Robanov kot. Za današnje oblikovanje površja in hidrografske mreže v regiji je bila posebej pomembna pliocenska doba. Površje se je v tem obdobju pogreznilo v večjih razsežnostih v Spodnji Savinjski dolini, Šaleški dolini, Zadrecki dolini in Mozirski kotlini, v katere so potoki in reke nanašale prod, pesek in blato ter jih zasule z usedlinami. Tako je v preteklosti nastal lignit v Šaleški dolini, tu so danes tudi najbolj primerna tla za poselitev in kmetijsko rabo (publikacija Območni razvojni program 2006).

Leta 2010 je bilo v uporabi skoraj 70.000 ha kmetijskih zemljišč, prevladujejo travniki in pašniki, sledijo njive, najmanj pa je vinogradov (Statistični urad Republike Slovenije 2012).

Savinjska regija spada k predalpskemu hribovju, za katerega je značilna poselitev v obliki samotnih kmetij, gručastih naselij in zaselkov, njeni mejni deli pa prehajajo v subpanonsko območje razloženih naselij in zaselkov (publikacija Območni razvojni program 2006).

Savinjska regija ima odlične pogoje za kmetijstvo, ki predstavlja temelj strateškega razvoja podeželja. Med kmetijskimi aktivnostmi v regiji prevladujejo živinoreja, proizvodnja mleka, vinogradništvo, sadjarstvo ter gozdarstvo. V zadnjem času se vse bolj uveljavljajo različne dopolnilne dejavnosti na kmetijah in turizem na kmetijah s ponudbo domačih izdelkov. Posebnost regije je tradicija hmeljarstva, edinstvena v Sloveniji in značilna za Spodnjo Savinjsko dolino. Kmetijske površine obsegajo 30 % zemljišč v regiji. V njej je 8.721 kmetij,

od tega 360 ekoloških. Posebno pomembno gospodarsko in okoljevarstveno vlogo imajo tudi gozdovi Savinjske regije, ki so velik razvojni potencial (Predstavitveni katalog Savinjske regije 2011, Medmrežje: <http://www.rasr.si/si/projekti/katalog-savinjske-regije>, 26.6.2012).

Na območju Kamniško-Savinjskih Alp so kot krajinski parki zavarovani planota Golte, Logarska dolina in Robanov kot. Pripravlja se ustanovitev regijskega parka, ki bi poleg osredja Kamniško-Savinjskih Alp (Grintovca) vključeval tudi sosednje predele Karavank (Medmrežje: <http://www.ra-kozjansko.si/Regionalni-razvojni-program-Savinjske-regije.html>, 5.5.2012).

5.2 Predstavitev degradiranih območij po posameznih občinah zahodne Savinjske regije

V 19 občinah, ki sem jih vključila v svoj praktični del, jih ima DO le 10 oziroma le v teh občinah DO ustrezajo mojim kriterijem, ki so bili postavljeni na začetku popisa. DO je skupaj 19, izpostavila sem jih 15, 4 sem le zabeležila. Kamnolomi so v tem delu Slovenije najbolj zastopani. Nekateri so že sanirani, ponekod so sanacije v teku. Med nesaniranimi so nekateri popolnoma opuščeni in prepuščeni naravni sukcesiji. Območje je razpršeno poseljeno in pretežno poraščeno z gozdom, zato ljudje na tem območju že stoletja živijo in delajo z naravo. Pogojev za razvoj večjih industrijskih dejavnosti na tem območju ni bilo, zato prevladujejo kmetijska dejavnost, gozdarstvo in turizem (Statistični urad Republike Slovenije 2012).

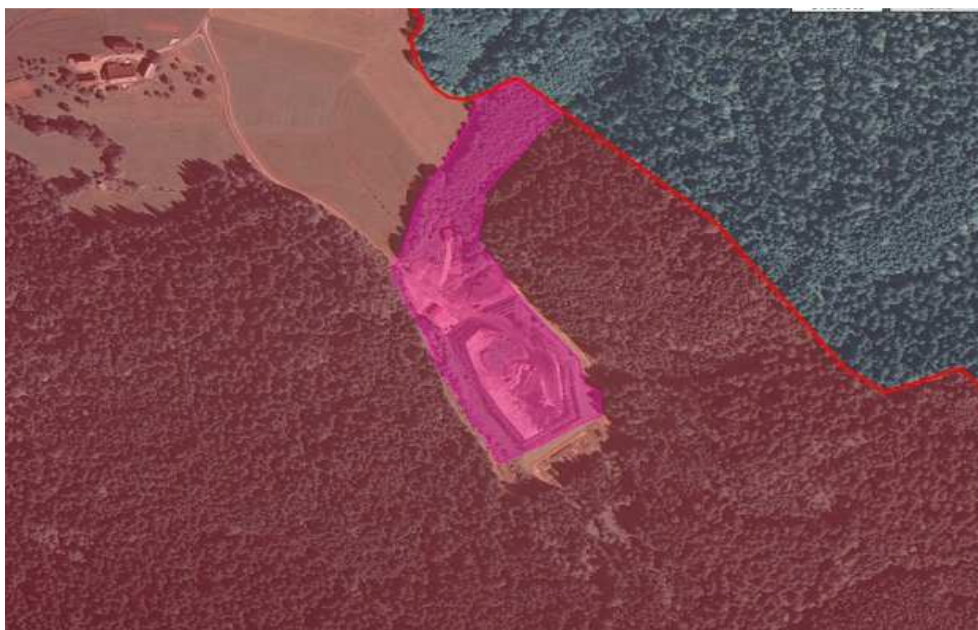
GORNJI GRAD

Občina Gornji Grad meri 90 km² in se uvršča med srednje velike občine v Savinjski regiji. Zajema 7 naselij: Bočna, Dol, Florjan pri Gornjem Gradu, Gornji Grad, Lenart pri Gornjem Gradu, Šmiklavž in Tirosek, v katerih živi približno 2.700 prebivalcev. Gostota poselitve je redka, saj na kvadratnem kilometru prebiva 30 oseb. Delovno aktivnih je približno 36 % prebivalcev (Medmrežje: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp>, 26.6.2012).

Odlagališče nenevarnih odpadkov Podhom smatrajo v občini za degradirano območje, čeprav je le-to v zapiranju. Območje je opremljeno z osnovno infrastrukturo. Po sanaciji odlagališča bo na tem mestu zbirni center odpadkov.

Slika 2: Odlagališče nenevarnih odpadkov Podhom (Vir: Hribernik, M., 2011)

Slika 3: Vris odlagališča nenevarnih odpadkov Podhom na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)

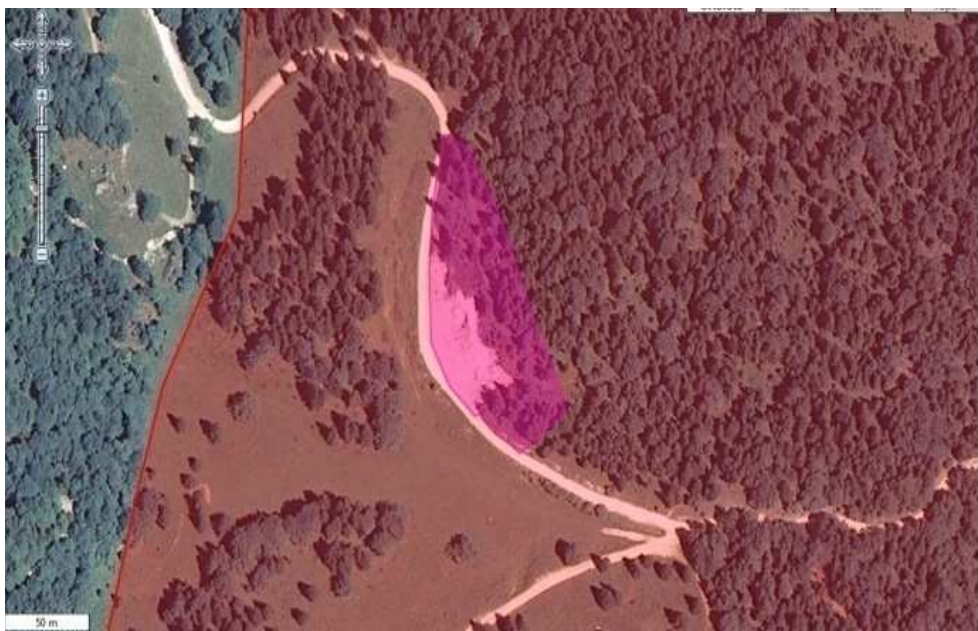
LUČE

Občina Luče obsega 109 km² in spada med srednje velike savinjske občine. Tam prebiva približno 1600 prebivalcev, ki živijo v 7 naseljih: Konjski vrh, Krnica, Luče, Podveža, Podvolovljek, Raduha in Strmec. Delovno aktivnih je 35 % prebivalcev. Gostota poseljenosti je najredkejša v Sloveniji, saj na enem kvadratnem kilometru prebiva približno 14 oseb (Medmrežje: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp>, 26.6.2012).

Kamnolom Krajinski rak leži ob poti na Veliko planino. Gramoz iz kamnoloma se je uporabljal za gradnjo in vzdrževanje cest v bližnji okolici. Sedaj se območje uporablja za parkiranje vozil obiskovalcev Velike planine. Kamnolom je v zasebni lasti in na njem ni obstoječe infrastrukture. V prihodnosti bi radi tam uredili glavno parkirišče za obiskovalce Velike planine.

Slika 4: Kamnolom Krajinski Rak (Vir: Hribernik, M., 2011)

Slika 5: Vris kamnoloma Krajinski rak na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)

MOZIRJE

Občina Mozirje meri 54 km² in se po površini uvršča med manjše savinjske občine. Zajema 8 naselij: Brezje, Dobrovlje pri Mozirju, Lepa Njiva, Ljubija, Loke pri Mozirju, Mozirje, Radegunda in Šmihel nad Mozirjem, v katerih živi približno 5.000 prebivalcev. Gostota naseljenosti je 74 prebivalcev na kvadratni kilometer. Delovno aktivnih je 33 % prebivalcev (Medmrežje: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp>, 26.6.2012).

V občini Mozirje so kot degradirana območja izpostavili območja usadov in plazov ter poplavna območja, vendar le-ta ne sodijo v naš nabor, zato sem jih le zabeležila. Izpostavili so 3 kamnolome in opuščeno gozdno šolo.

1. Dobrovlje oz »Prdelj« se nahaja na jugu občine Mozirje. Dostop do kamnoloma je možen po ozki vzpenjajoči se cesti. Občina želi območje sanirati in nameniti za pozidavo stanovanj, vendar se pojavi problem pri dostopu območja, predvsem v zimskem času. Prvotna investicija tega projekta je namenjena infrastrukturi.

Slika 6: Kamnolom Dobrovlje (Vir: Hribernik, M., 2011)

Slika 7:Vris kamnoloma Dobrovlje na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)

2. Kamnolom Grmadski vrh je opuščen. Občina načrtuje odkup zemljišča, saj želijo območje komunalno opremiti za stanovanjsko rabo oz. počitniška bivališča. Kamnolom še vedno služi nelegalnemu pridobivanju gradbenega materiala.

Slika 8: Kamnolom Grmadski Vrh (Vir: Hribernik, M., 2011)

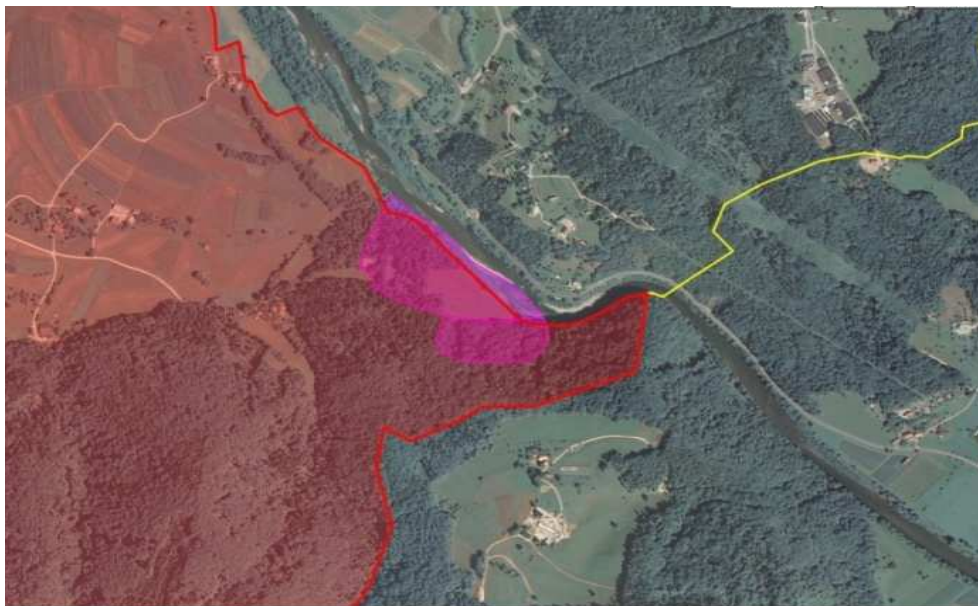

Slika 9: Vris kamnoloma Grmadski vrh na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)

3. Gozdna šola v Lokah je neaktiven prostor, ki ni v funkciji že več kot tri desetletja. Občina načrtuje odkup in sanacijo prostora, namenjenega taborjenju. Območje je potrebno v celoti sanirati. Investicija tega prostora bi prinesla pozitivne prednosti tako na lokalni kot regionalni ravni.

Slika 10: Gozdna šola (Vir: Hribernik, M., 2011)

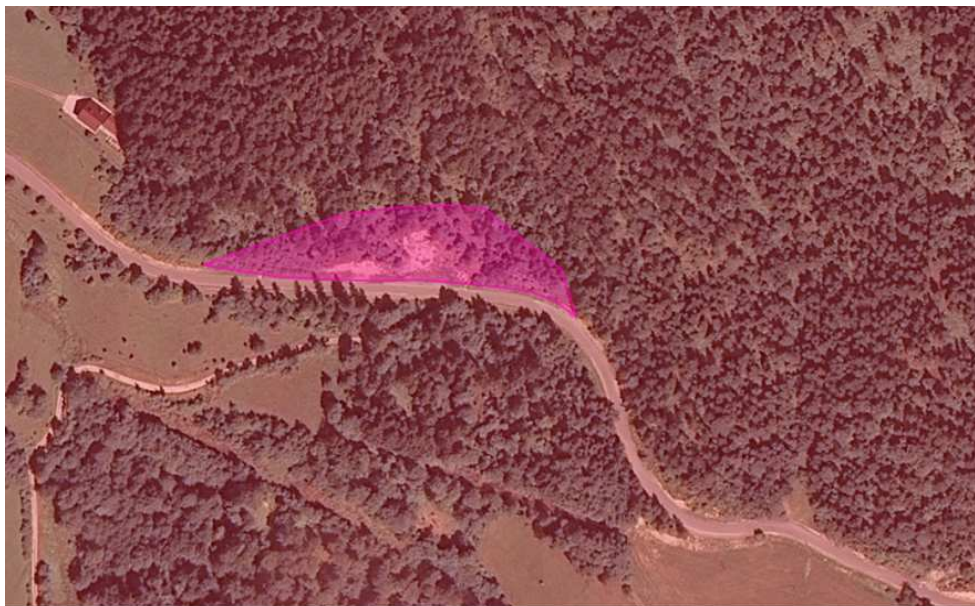

Slika 11: Vris gozdne šole na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)

4. Radegunda oz. »Kebrov pruh« je območje, ki se nahaja pred vstopom v krajinski park Golte. Namen občine je sanacija območja, katere cilj je pridobitev novih parkirnih mest in vzporedno z razbremenitvijo dostopa prometa v sam park sanirati rudarsko območje, ki v veliki meri kazi okolje.

Slika 12: Kamrolom Radegunda (Vir: Hribernik, M., 2011)

Slika 13: Vris kamnoloma Radegunda na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)

PREBOLD

Občina Prebold se uvršča med manjše savinjske občine, saj meri le 41 km². V naseljih Dolenja vas, Kaplja vas, Latkova vas, Marija Reka, Matke, Prebold, Sv. Lovrenc, Šešče pri Preboldu prebiva približno 5000 ljudi. Naseljenosti je zelo gosta, saj na kvadratnem kilometru živi 124 oseb. Delovno aktivnih je 41 % prebivalcev (Medmrežje: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp>, 26.6.2012).

Industrijska cona je bila umeščena pod degradirano, čeprav je večji del še v obratovanju. Degradirano območje je bivše območje tekstilne tovarne Črna mačka, stari del je pogorel. Sedaj se ti prostori namenjajo različnim industrijskim obratom.

Slika 14: Industrijska cona (Vir: Hribernik, M., 2011)

Slika 15: Vris Industrijske cone na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)

ŠMARTNO OB PAKI

Občina Šmartno ob Paki spada med najmanjše občine v Sloveniji, saj obsega le 18 km². V naseljih Gavce, Gorenje, Mali Vrh, Paška vas, Podgora, Rečica ob Paki, Skorno, Slatina in Šmartno ob Paki živi približno 3200 prebivalcev. Občina je gosto poseljena, saj tam prebiva kar 174 ljudi na kvadratni kilometer. Delovno aktivnih je 43 % prebivalcev (Medmrežje: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp>, 26.6.2012).

Kamnolom Gorenje, ki je zapuščen, ima občina namen sanirati in na tem mestu narediti obrtno cono. Tako bi neizkoriščen prostor, ki v veliki meri kazi okolje, dobil pomen.

Slika 16: Kamnolom Gorenje (Vir: Hribernik, M., 2011)

Slika 17: Vris kamnoloma Gorenje na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)

VITANJE

Občina Vitanje obsega 59 km² in se uvršča med manjše občine savinjske regije. V naseljih Brezen, Hudinja, Ljubnica, Paka, Vitanjsko Skomarje, Spodnji Dolič, Stenica in Vitanje živi približno 2300 prebivalcev. Gostota naseljenosti je redka, le 38 prebivalcev na kvadratni kilometer. Delovno aktivnih je približno 43 % prebivalcev (Medmrežje: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp>, 26.6.2012).

Kamnoloma »na Fužinah« sta bila v preteklosti nekakšen »komunski gozd« (javno dobro), saj si je vsaka hiša v starem delu Vitanja imela pravico pridobiti drva za kurjavo. Oba kamnoloma je včasih izkoriščala vaška skupnost, danes sta prepuščena naravni sukcesiji.

Slika 18: Kamnolom 1 "na Fužinah" (Vir: Hribernik, M., 2011)

Slika 19: Kamnolom 2 "na Fužinah" (Vir: Hribernik, M., 2011)

Slika 20: Vris kamnolomov "na Fužinah" na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)

VOJNIK

Občina Vojnik obsega 93 km² in se uvršča med srednje velike savinjske občine. V naseljih Zabukovje, Zlateče, Želče in Dedni Vrh pri Vojniku živi približno 8500 ljudi. Naseljenost prebivalcev je velika, saj jih na kvadratnem kilometru prebiva kar 112. Delovno aktivnih je 41 % prebivalcev (Medmrežje: <http://www.stat.si/obcinevstevilkah/Vsebina.aspx?leto=2011&id=198>, 15.6.2012).

1. Kamnolom Črešnjice se nahaja na vzhodnem delu občine. Je zapuščen in v prihodnosti na tem območju nimajo načrtov.

Slika 21: Kamnolom Črešnjice (Vir: Hribernik, M., 2011)

Slika 22: Vris kamnolom Črešnjice na ortofotoposnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)

2. Kamnolom Pristava se nahaja na južnem delu občine. Ko so v 70. letih gradili cesto Celje–Maribor, so tam pridobivali gramoz. Danes je območje zapuščeno in brez načrtov v prihodnosti.

Slika 23: Kamnolom Pristava (Vir: Hribernik, M., 2011)

Slika 24: Vris kamnoloma Pristava na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)

Čeprav je gospa na občini dejala, da na kamnolomih Črešnjice in Pristava v prihodnosti nimajo načrtov, sem sama pri pregledu literature ugotovila, da bosta oba kamnoloma še koriščena (Medmrežje: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=50945&part=&highlight=O+D+L+O+K+o+prostorskih+ureditvenih+pogojih+za+kmetijski+prostor+Ob%C4%8Dine+Vojnik>, 30.7.2012, 11. člen).

VRANSKO

Vransko se po velikosti uvršča med manjša mesta, saj meri le 53 km². V naseljih Brode, Čeplje, Čreta, Jeronim, Limovce, Ločica pri Vranskem, Prapreče, Prekopa, Selo pri Vranskem, Stopnik, Tešova, Vologa, Vransko, Zahomce, Zajasovnik (del) in Zaplanina živi približno 2600 prebivalcev. Gostota naseljenosti je redkejša, saj tam živi 49 prebivalcev na kvadratni kilometer. Delovno aktivnih je 37 % prebivalcev (Medmrežje: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp>, 26.6.2012).

Kamnolom Stopnik »Pruh« se nahaja na vzhodnem delu občine. Kamnolom je zapuščen in v prihodnosti nimajo načrtov na tem območju.

Slika 25: Kamnolom Stopnik (Vir: Hribernik, M., 2011)

Slika 26: Vris kamnoloma Stopnik na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)

ZREČE

Občina Zreče se uvršča med manjše občine, saj obsega le 67 km². V naseljih Bezovje nad Zrečami, Boharina, Bukovlje, Črešnova, Dobrovlje, Gorenje pri Zrečah, Gračič, Koroška vas na Pohorju, Križavec, Loška Gora pri Zrečah, Osredok pri Zrečah, Padeški Vrh, Planina na Pohorju, Radana vas, Resnik, Rogla, Skomarje, Stranice, Zlakova, Zreče, Spodnje Stranice, Mala Gora, Polajna, Lipa, Zabork, Gornja vas, Čretvež živi 6500 prebivalcev. Gostota poseljenosti je 97 prebivalcev na kvadratni kilometer, kar je gosto poseljeno. Delovno aktivnih pa je 45 % prebivalcev (Medmrežje: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp>, 26.6.2012).

V občini Zreče so izpostavili 3 kamnolome.

1. Kamnolom Jevšenak leži na jugozahodni strani občine. Je v zasebni lasti, zato občina v prihodnosti nima načrtov zanj.

Slika 27: Kamnolom Jevšenak (Vir: Hribernik, M., 2011)

Slika 28: Vris kamnoloma Jevšenak na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)

2. Kamnolom Gračič se nahaja na jugovzhodni strani občine in je predviden za sanacijo.

Slika 29: Kamnolom Gračič (Vir: Hribernik, M., 2011)

Slika 30: Vris kamnoloma Gračič na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)

3. Kamnolom Trunkl se nahaja v osrednjem delu občine. Kamnolom ima danes novo funkcijo, saj se na območju nahaja zbirni center odpadkov občine Zreče, drugi del območja pa služi kot skladišče zasebniku. V prihodnosti za to območje nimajo predvidenih drugih načrtov.

Slika 31: Kamnolom Trunkl (Vir: Hribernik, M., 2011)

Slika 32: Vris kamnoloma Trunkl na ortofoto posnetek v programu Geopedia (Vir: Hribernik, M., 2011)

Obiskala sem vseh 19 občin, ki smo jih uvrstili v zahodno Savinjsko regijo. Čeprav vse niso tako majhne, se tukaj niso razvile industrija ali druge dejavnosti, ki bi lahko posegale v prostor in ga prostorsko razvrednotile ali celo kontaminirale. Kar 5 od 12 kamnolomov bodo sanirali in vanje umestili novo dejavnost. Ocenjujem pa, da bi tudi v druge kamnolome lahko umestili kakšno dejavnost, kot so to naredili v nekaterih občinah, ne pa prepustili območja naravnemu zaraščanju in sukcesiji. Npr. v občini Dobropolje naj bi na območju kamnoloma postavili kamp, kamnolom v občini Trzin predstavlja potencialno območje za umestitev novega pokopališča, v občini Kostel nameravajo na območju kamnoloma postaviti sončno elektrarno za potrebe bližnje vasi (Cvahte in Snoj 2011).

5.3 Odziv prebivalstva na vplive posebnih degradiranih območij

DO niso samo prostorska kategorija, lahko imajo tudi negativne vplive na sestavine okolja (npr. vodo, zrak) ali pa so moteča za prebivalstvo. Predvsem so pereča tista DO, ki vplivajo tudi na njihovo zdravje. Zato sem v občini Vransko izvedla anketo med prebivalci, ki so najbolj prizadeti zaradi hrupnega območja. Anketirance sem izbrala naključno v posameznih naseljih občine.

Na območju sadjarsko-vinogradniškega območja Kolovrat v občini Mozirje pa sem opravila intervjuje med prebivalci, ki živijo na plazovitem pobočju, ki ga je odgovorna za prostor na občini izpostavila kot pomemben prostorski občinski problem.

Z metodo anketiranja in intervjuja sem želela ugotoviti, kako prebivalstvo samo dojema, občuti težave, povezane z manjvrednim prostorom, prostorom, ki ga občina obravnava kot degradiranega, pa vendar ga po različnih definicijah težko umestimo med klasične kategorije degradiranih območij. Zato smo ta območja evidentirali kot posebna, saj po kriterijih, ki so bili določeni za raziskavo, ne spadajo v naš spekter.

5.3.1 Območje hrupa Vransko

V občini Vransko sem anketirala 18 ljudi, ki živijo neposredno ob avtocesti Vransko–Ljubljana. Na anketo je odgovarjalo 11 žensk in 7 moških. Hrup je zelo moteč in prebivalci si želijo, da bi se čim prej našla rešitev, ki bi pripomogla k zmanjšanju oziroma omejitvi hrupa.

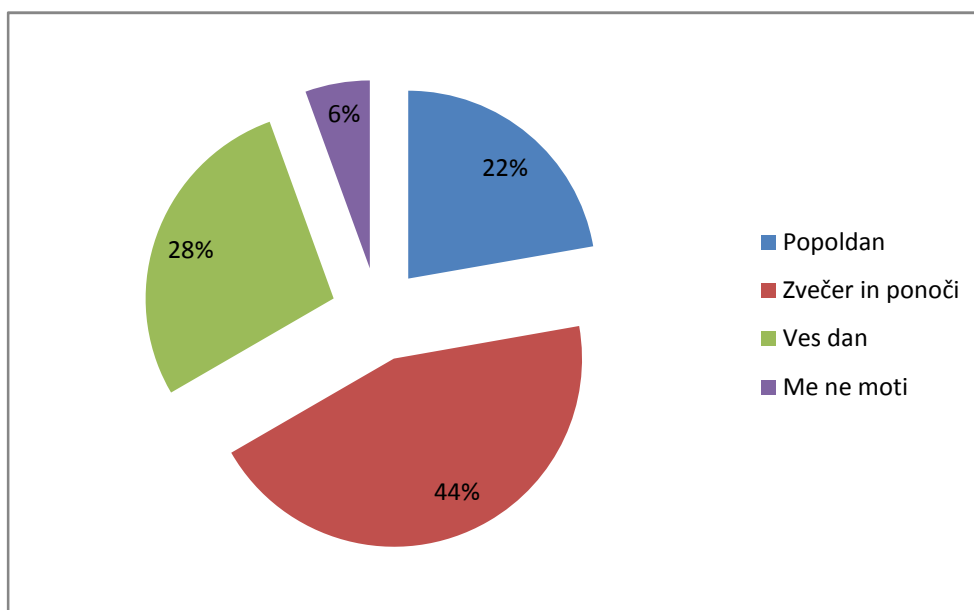

Slika 33: Območje, kjer je hrup najbolj moteč (Vir: Hribernik, M., 2011)

Postavila sem 5 vprašanj zaprtega in eno vprašanje odprtega tipa.

Na vprašanje, kateri so najbolj moteči dejavniki v okolju, so bile kot odgovor podane trditve, ki jih je bilo potrebno oceniti z ocenami od 1 do 5, kar je pomenilo, da so označili s številko 1 takrat, kadar s trditvijo niso bili zadovoljni, s številko 5 pa takrat, kadar so bili z njo zelo zadovoljni. Če povzamem rezultate ankete, je razvidno, da jih večina meni, da je njihovo okolje urejeno, ni nekontrolirane pozidave zemljišč, odlagališča so urejena, zelo moteča je bližina prometnice ter hrup, povezan z njo, kot posledica je moteče tudi onesnaženje zraka. Na vprašanje, kateri del dneva je hrup najbolj moteč, so odgovorili:

Graf 1: Vas moti hrup – kateri del dneva je ta najbolj moteč?

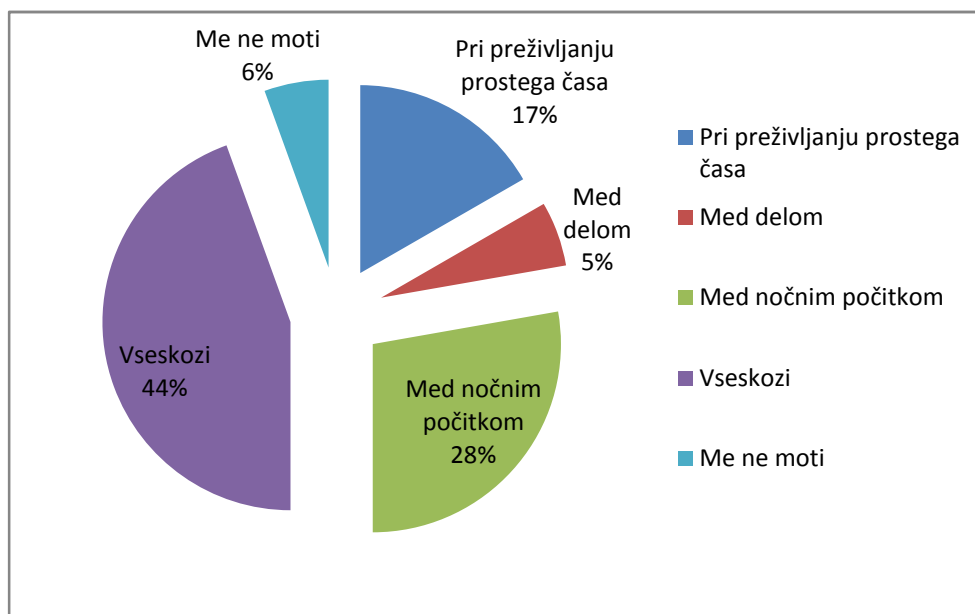

Vir: Hribernik, M., 2012

Iz grafičnega prikaza je razvidno, da je hrup najbolj moteč zvečer in ponoči, ker se takrat ljudje umirijo ter si zaželijo počitka in miru. Najmanj pa jih hrup moti v popoldanskem času, ker so takrat zaposleni s svojimi dejavnostmi oziroma delom.

Pri vprašanju, ob katerih opravilih je hrup najbolj moteč, so bili odgovori sledeči:

Graf 2: Pri katerih opravilih vas hrup najbolj moti?

Vir: Hribernik, M., 2012

Graf prikazuje, da največ ljudi moti hrup skozi ves dan in med nočnim počitkom, najmanj anketirancev pa hrup ovira med delom in pri preživljanju prostega časa.

Na vprašanje, ali je občina ali drugi odgovorni že kaj ukrenila glede zmanjšanja hrupa, je večina občanov odgovorila, da občina še ni ukrepala, da bi zmanjšala oz. omilila hrup, saj je še vedno enako moteč. Tretjina ljudi sicer ne ve, ali je občina kaj ukrenila, da bi rešila problem.

Pri vprašanju, kaj bi morala občina oz. država ukreniti, da bi zmanjšali hrupno onesnaževanje, so večinoma predlagali postavitev protihrupne ograje ob avtocesti, saj bi se s tem hrup občutno zmanjšal. Menijo še, da bi morali zasaditi vegetacijo, urediti brežine in zemeljske nasipe, saj bi tudi s tem bistveno pripomogli k zmanjšanju hrupa.

Na vprašanje, ali bi se preselili zaradi hrupa, jih je večina odgovorila z ne, saj v tem kraju bivajo že celo življenje, ga imajo radi in pravijo, da je najlepši, le hrup moti njihovo idilo. Nekaj pa bi se jih tudi preselilo, saj je hrup včasih res nevzdržen.

V splošnem lahko povzamem, da je bližina prometnice in s tem hrupno onesnaženje negativen dejavnik za okoliško prebivalstvo. Hrup je moteč skozi ves dan, najbolj v večernih urah in ponoči. Jakost hrupa je odvisna od tega, kje ljudje živijo; v višje ležečih predelih je hrup bolj moteč kot neposredno ob avtocesti, saj območje deluje kot nekakšen lijak, ki hrup dvigne. Večina anketirancev meni, da občina ni storila nič, da bi zmanjšala hrup. Predlagali so, da bi ga zmanjšali oziroma omejili z namestitvijo protihrupne ograje, nasaditvijo vegetacije in z zemeljskimi nasipi ter brežinami. Večina prebivalcev se ne bi preselila, saj tukaj živijo že celo življenje in imajo radi svoj kraj, radi bi le uživali v prelepem okolju in se rešili vsakdanjega hrupa.

5.3.2 Intervju s prebivalci na plazovitem območju Kolovrat

Na plazovitem območju Kolovrata, ki ga na občini obravnavajo kot DO, sem izvedla intervju med 10 ljudmi, ki živijo neposredno na tem območju. Postavila sem jim vprašanja, ali so stalno oz. začasno naseljeni, koliko let prebivajo v tem delu naselja, ali je bivanje na tem območju oteženo in kakšne rešitve bi bile po njihovem mnenju najprimernejše za to naselje.

Slika 34: Območje Kolovrat, kjer je plazovitost največji problem (Vir: Hribernik, M., 2012)

Na vprašanje, ali je bivanje na tem območju oteženo, so vsi odgovorili z da, razen tisti, katerih plaz je bil saniran z evropskimi sredstvi. Ko sem jih povprašala, kako bi oni sami rešili problem plazovitosti, jih je večina odgovorila, da bi plaz sanirali z vstavitvijo drenaž in postavitvijo podpornih zidov, vendar sami nimajo dovolj finančnih sredstev za to, menijo, da bi jim morala pomagati občina oz. država.

Intervju sem izvedla po naključnem vrstnem redu. Čeprav je tukaj največ prebivalcev z začasnim prebivališčem, je bila večina intervjuvancev s stalnim prebivališčem. Največji problem je plazenje tal. Prebivalci si z lastnimi finančnimi sredstvi urejajo drenaže in postavljajo podporne zidove. Le eni hiši je na pomoč priskočila občina. Finančne pomoči si želijo tudi tisti, pri katerih so stanovanjski objekti že v nevarnosti zaradi plazov.

5.4 Primerjava degradiranih območij vzhodnega in zahodnega dela Savinjske regije

V projektu popisa DO za celotno Slovenijo sva Savinsko regijo popisovali s kolegico Majo Plevčak. Glede na kraj bivanja je vsaka prevzela svoj del regije, popis pa sva izvedli podrobneje, kot se je izvajal na nacionalnem nivoju. Kako velike so regionalne razlike, kaže že sam primer Savinjske regije, saj so število, vrste in obseg DO različni zaradi lege in površja zahodne ter vzhodne Savinjske regije.

Graf 3: Zahodna Savinjska regija

Vir: Hribernik, M., 2011

Graf 4: Vzhodna Savinjska regija

Vir: Hribernik, M., 2011

Popis zahodne in vzhodne Savinjske regije je potekal bolj nazorno, saj smo upoštevali DO velikosti vsaj 0,5 ha. V vzhodno Savinjsko regijo smo uvrstili 14 občin. Te so: Bistrica ob Sotli, Celje, Dobje, Kozje, Radeče, Rogaška Slatina, Rogatec, Slovenske Konjice, Šentjur, Šmarje pri Jelšah, Štore, Laško, Podčetrtek in Žalec. V teh občinah je evidentiranih 47 DO, med njimi prevladujejo posebna območja, v ta spekter sodijo opuščene šole, vile, hiše, gostinski objekti ipd. Rudarsko območje je bilo evidentirano le eno. V zahodno Savinjsko regijo pa smo uvrstili 19 občin: Braslovče, Dobrna, Gornji Grad, Ljubno, Luče, Mozirje, Nazarje, Polzela, Prebold, Rečica ob Savinji, Solčava, Šmartno ob Paki, Šoštanj, Tabor, Velenje, Vitanje, Vojnik, Vransko in Zreče. Evidentiranih je bilo 15 DO, izrazito prevladujejo kamnolomi, industrijsko območje je le eno, transportnih in drugih infrastrukturnih površin pa ni bilo evidentiranih. Zahodna Savinjska regija je bolj gozdnata, ljudje na tem območju že stoletja živijo in delajo z naravo, zato sta tukaj bolj razvita kmetijska dejavnost in turizem. Ker so reliefni pogoji manj ustrezni, se ni razvilo veliko industrijskih dejavnosti. Industrija, ki se je razvila, pa je še vedno v obratovanju predvsem v večjih mestih (Celje in Velenje).

5.5 Primerjava popisa degradiranih območij Slovenije s popisom zahodne Savinjske regije

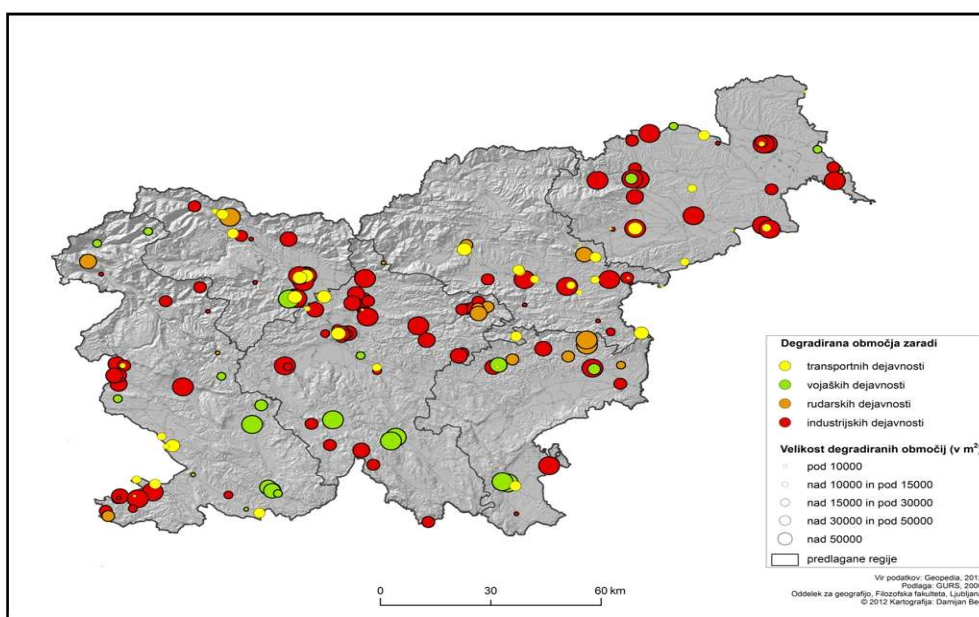
Po popisu v okviru raziskave Sonaravna sanacija okoljskih bremen kot trajnostno razvojna priložnost Slovenije leta 2011 je v Sloveniji 235 vseh DO, vendar jih je kriterijem ustrezalo le 194. To trenutno še ni uradna podatkovna baza, vendar je to najbolj celovit podatek za nacionalni nivo. Slovenija za potrebe prostorskega načrtovanja namreč nima vzpostavljenega ustreznega podatkovnega sloja, kljub temu da zakonodaja to predvideva.

V 211 slovenskih občin jih je brez DO kar 82. Po celotni Sloveniji izrazito prevladujejo območja, ki so nastala zaradi industrijske dejavnosti, teh je 112, v Savinjski regiji pa 10. Najmanj degradacije je v Sloveniji povzročilo rudarjenje oziroma rudarska dejavnost, teh območij je 16, v Savinjski regiji so 3. Skupna površina evidentiranih DO je približno 979 ha, od tega je največje območje rafinerije nafte v Lendavi, ki obsega 72 ha, površina območij v Savinjski regiji pa znaša približno 80 ha. Kar 26 DO obsega več kot 5 ha, v Savinjski regiji je 7 takšnih območij; 20 DO pa obsega nad 10 ha, v Savinjski regiji pa tako velikega območja ni. Prevladujejo površine DO z zasebnim lastništvom, ki je poglavitni problem za nadaljnje umeščanje dejavnosti, sanacijo območij in načrtovanje. Pri stopnji opuščeniosti prevladuje število povsem opuščeni DO, teh je 81, v Savinjski regiji pa 15, skupna površina teh pa obsega 254 ha. Poleg DO, ki so ustrezala našim izbranim kriterijem, so zaposleni na občinah izpostavili še druga območja, ki bi jih ravno tako uvrstili med degradirana in so zelo problematična oziroma potrebna sanacije. Med slednjimi so najpogosteje omenjeni kamnolomi, odlagališča in opuščena turistična območja (Interno gradivo UL FF, 2012).

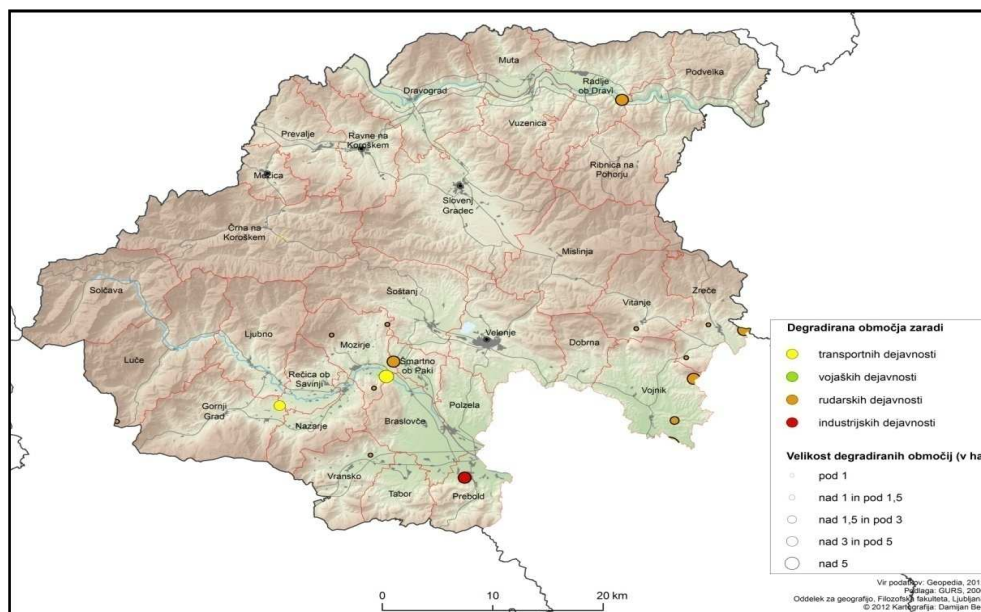
5.5.1 Degradacija, povzročena zaradi različnih dejavnosti

Na ravni Slovenije so bile upoštevane le štiri vrste degradacije, in sicer zaradi industrije, transportnih in drugih infrastrukturnih površin in objektov, rudarstva (površinska dejavnost) ter vojaške dejavnosti. Za potrebe naloge sem izvedla podrobnejši opis, saj sem upoštevala minimalno velikost območij 0,5 ha ter vključila še opuščene kamnolome (kot degradacija, ki je posledica rudarstva), opuščeno gozdno šolo, opuščeno odlagališče nenevarnih odpadkov, območje hrupa in sadjarsko-vinogradniško območje.

Zaradi nazornejšega popisa v vzhodni in zahodni Savinjski regiji je bilo evidentiranih 62 DO, vendar so jih za potrebe raziskave upoštevali le 26. V zahodni Savinjski regiji so bila upoštevana le 3 območja, ki so: industrijsko območje v občini Prebold, kamnolom Gorenje v občini Šmartno ob Paki in gozdna šola (turistično-rekreacijsko območje) v občini Mozirje.

Slika 35: DO celotne Slovenije, vrste in velikost (Vir: Interno gradivo, UL FF, 2011)

Slika 36: DO v zahodni Savinjski regiji, vrste in velikost (Vir: Interno gradivo, UL FF, 2011)

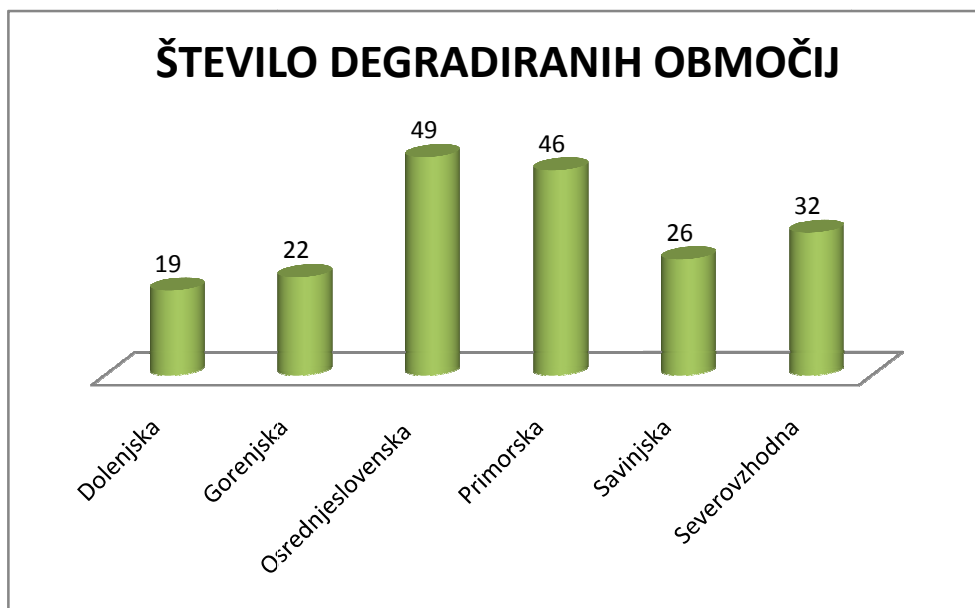
Iz slike 2 je razvidno, da je v Sloveniji največ degradacije povzročene zaradi industrije oziroma industrijske dejavnosti, takšnih območij je 112. Najmanj je DO zaradi rudarske dejavnosti, teh območij je 16. DO na območjih transportne in druge infrastrukturne dejavnosti je 45, vojaških pa 24.

V zahodni Savinjski regiji, kjer prevladujejo kamnolomi (rudarska območja), je slika ravno nasprotna. Največ degradacije je bilo povzročene zaradi izkoriščanja naravnih surovin (pesek, kamen), najmanj pa zaradi industrijske dejavnosti. Rudarskih območij je 12, industrijsko območje je eno, transportni območji sta 2, DO, ki so posledica vojaških dejavnosti, pa v tem delu Slovenije ni. Vzroka za takšno podobo sta relief in razgibanost površja, ki nista naklonjena industrijski dejavnosti. Velikost DO po celotni Sloveniji se razlikuje od velikosti območij v zahodni Savinjski regiji, kar je razvidno na slikah.

5.5.2 Število degradiranih območij v Sloveniji

Za potrebe raziskave je bila podana minimalna velikost DO območja, vsaj 1 ha. Vendar smo na območju Savinjske regije naredili podrobnejši popis in upoštevali tudi območja, ki so bila velika vsaj 0,5 ha, zato je bilo popisanih 62 DO. Ker vsa območja niso ustrezala kriterijem raziskave, jih je bilo za potrebe raziskave upoštevanih le 26.

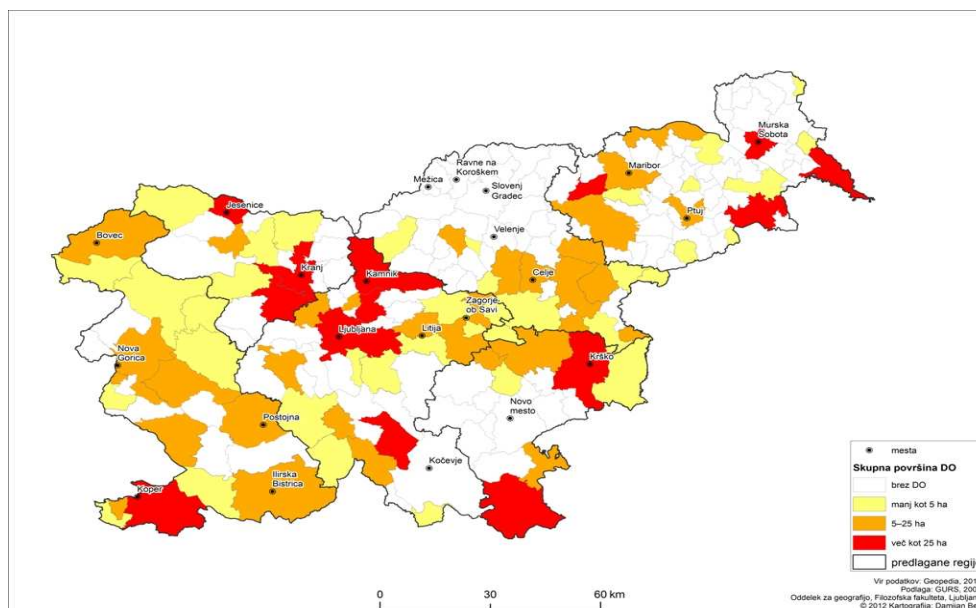
Graf 5: Število degradiranih območij v Sloveniji

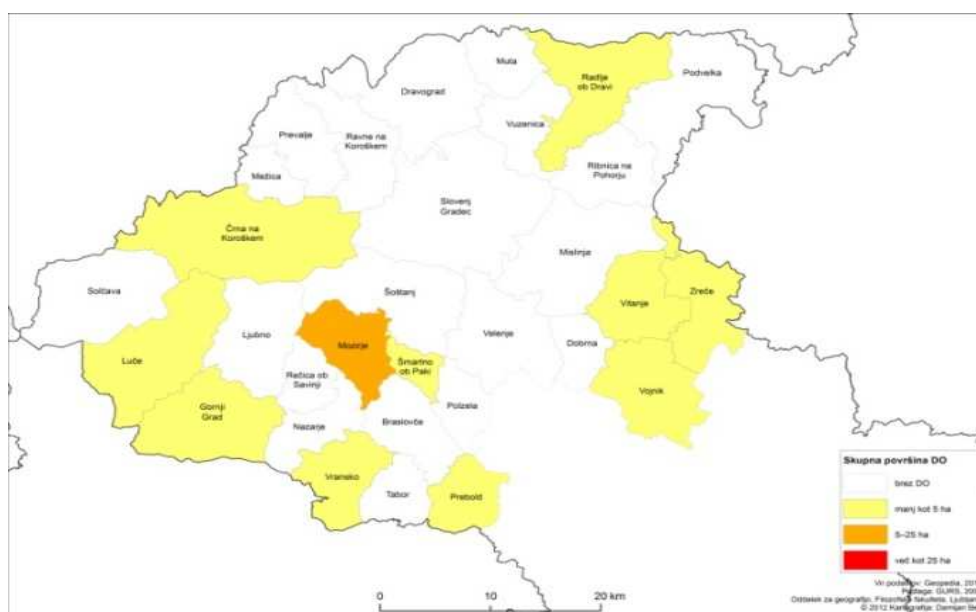
Vir: Interno gradivo, UL FF, 2011

Slika prikazuje šesteta industrijska, rudarska, transportna in vojaška DO po regijah. Največje število evidentiranih DO je bilo v osrednjeslovenski regiji, kar 49, kjer so tudi najbolj ustrezni pogoji za različne dejavnosti, predvsem industrijo. Tik za njo je Primorska regija, kjer je tudi veliko DO, kar 46. Najmanjše število evidentiranih DO je bilo na Dolenjskem, le 19, in na Gorenjskem, kjer jih je bilo 22.

V primerjavi z drugimi regijami je bilo pričakovano, da bo v zahodni Savinjski regiji DO najmanj. Tukaj prevladuje hribovit in gozdnat svet, prebivalstvo je redkeje poseljeno, ljudje se preživljajo s kmetijstvom in turizmom. Razlika je vidna že v primerjavi med vzhodno in zahodno Savinjsko regijo, kjer je v vzhodnem delu 47 DO, v zahodnem pa le 19. Druge slovenske občine so še večje in večina ima ugodnejšo lego za razvoj različnih dejavnosti, kar se je tudi pokazalo.

Slika 37: Zastopanost DO po občinah v Sloveniji (Vir: Interno gradivo, UL FF, 2011)

Slika 38: Zastopanost DO po občinah v zahodni Savinjski regiji (Vir: Interno gradivo, UL FF, 2011)

Po skupni površini DO je slika sledeča – na karti zahodno Savinjske regije so prikazane tudi občine Koroške regije, saj smo tudi na Koroškem evidentirali DO. Ker sta tam le 2 občini, v katerih so bila DO, ki so ustrezala kriterijem raziskave, smo tudi te občine označili na karti Savinjske regije. V občinah Radlje ob Dravi in Črna na Koroškem so DO v velikosti manj kot 5 ha. V slovenskih občinah prevladujejo območja obsega do 5 ha, teh je 119, v zahodni Savinjski regiji je takšnih območij 11. Najmanj pa je območij v obsegu 10 ha in več, po celi Sloveniji jih je 20, v zahodni Savinjski regiji pa tako velikih območij sploh nisem evidentiral. Območij, ki so velika manj kot 1 ha, je 29, v zahodni Savinjski regiji pa 8.

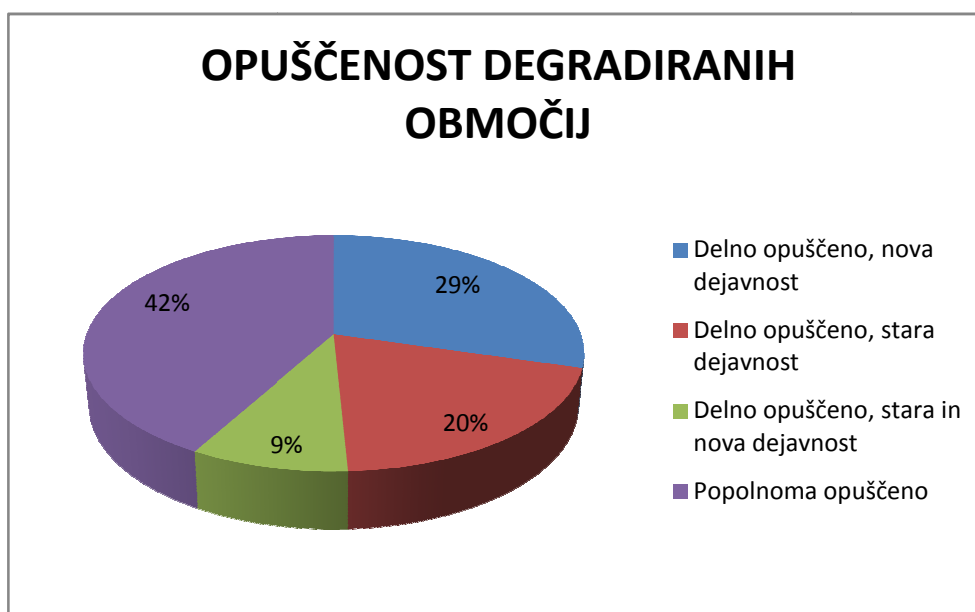
5.5.3 Druge značilnosti degradiranih območij zahodne Savinjske regije

Med drugimi značilnostmi smo obravnavali še opuščenost in lastništvo DO.

Opuščenost

Z vidika bodoče rabe in umestitve nove dejavnosti je seveda pomembna stopnja opuščenosti/zasedenosti DO. Ugotavljali smo, ali so območja povsem opuščena, opuščena le delno, prisotna pa je še stara dejavnost, delno opuščena z novo dejavnostjo ali delno opuščena s staro in novo dejavnostjo. Po celotni Sloveniji izrazito prevladujejo popolnoma opuščena območja, teh je 81, v Savinjski regiji pa 15. Najmanj je delno opuščenih s staro dejavnostjo in delno opuščenih s staro in novo dejavnostjo, po vsej Sloveniji jih je 17, v Savinjski regiji pa samo eno takšno območje.

Graf 6: Opuščenost degradiranih območij po Sloveniji

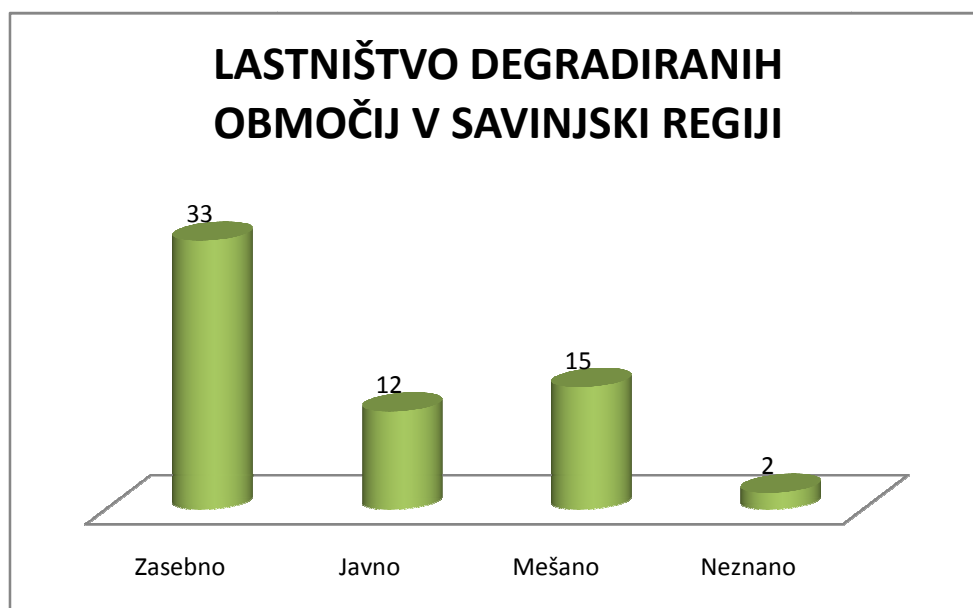

Vir: Interno gradivo, UL FF, 2011

Lastništvo

V Savinjski regiji je bil popis izveden bolj podrobno. Popisanih je bilo 62 degradiranih območij, ki so prikazana v spodnjem grafu. Lastništvo je največji omejitveni dejavnik za bodoče načrtovanje. Na primeru zahodne Savinjske regije gre za manjša in maloštevilna DO, ki so po večini v zasebni lasti. Po celotni Sloveniji je 100 degradiranih površin z zasebnim lastništvom, v Savinjski regiji pa jih je 33. Najmanj območij je takšnih, kjer lastništvo ni znano, teh je 2, v Savinjski regiji 2. V Savinjski regiji je 15 območij, kjer je lastništvo mešano (zasebno in javno), v Sloveniji pa je teh območij 48.

Graf 7: Lastništvo degradiranih območij v Savinjski regiji

Vir: Interno gradivo, UL FF, 2011

6 RAZPRAVA IN SKLEPI

6.1 Razumevanje degradiranih območij v Sloveniji

Prostorski načrtovalci pojem degradirano območje različno pojmujejo. Poglavitni problem številnih slovenskih občin, ki smo jih vključili v raziskovalni projekt, je pomanjkanje strokovnjakov, ki bi sproti, celovito in kakovostno reševali problematiko degradiranih območij. Opazen je tudi razkorak med občinami pri opredeljevanju degradiranosti in degradiranih območij, zato je tudi pri razgovorih na občinah prihajalo do razlik v kakovosti podajanja informacij ter razumevanju preučevane problematike, čeprav se večina občin srečuje s podobnimi problemi, povezanimi z degradacijo okolja (Cvahte in Snoj 2011).

Stališče Sveta za varstvo okolja Republike Slovenije je podalo repliko o nestrinjanju o spremembah predloga zakona o kmetijskih zemljiščih. Menijo, da bi se morali poslanci državnega zbora zavedati odgovornosti do bodočih generacij o dragocenosti in nenadomestljivosti kmetijskih zemljišč in tal kot enega ključnih naravnih virov za zadovoljevanje temeljne potrebe človeka, to je hrane in s tem tudi obstoja človeštva. Za zagotavljanje prehranske varnosti Slovenije v obdobju stabilizacije njenega prebivalstva sta ključna naravna predpogoja – zadosten obseg kakovosti kmetijskih zemljišč in ohranjanje naravne rodovitnosti prsti (tal). Cilj mora biti ohranjanje rodovitnih površin, še posebej žitnih, če želimo prihodnjim generacijam Slovencev omogočiti preživetje na tem prostoru. EU ima kmetijskih zemljišč 3755 m²/prebivalca, Slovenija pa le 2545 m²/prebivalca. V obdobju 2002-2007 je bilo v Sloveniji pozidanih 19.712 ha zemljišč. Dnevno pozidamo 11 ha zemljišč, od tega je 7 ha kmetijskih, tako da izgubimo zemljišča površine ene kmetije. Zato menijo, da je ohranitev plačila spremembe namembnosti za najboljše njive in vrtove, ki jih imamo samo 174.895 ha od 2.023.700 ha, edino orodje za njihovo zaščito, da ohranimo minimalni pridelovalni potencial njiv in vrtov za pridelavo poljščin in vrtnin, pomembnih za prehransko varnost. Plačilo je izrazito degresivno, to pomeni, da je potrebno višje plačilo za najboljše njive in vrtove, za slabša zemljišča pa zelo majhno ali ničelno. Če je res, kar trdi Svet za varstvo okolja Republike Slovenije, je nujno soočenje s podatki, koliko škode je povzročilo stihijsko spreminjanje najboljših kmetijskih zemljišč v infrastrukturne in gradbene namene (Stališče sveta za varstvo okolje RS, 2012).

S preglednico 4 želim dokazati očiten razkorak med občinami pri opredeljevanju pojma degradiranosti in degradiranih območij. Čeprav se večina občin srečuje s podobnimi problemi, ki so povezani z degradacijo okolja, je pri razgovorih na občinah prihajalo do razlik v kakovosti podajanja informacij.

Preglednica 4: Tabela vseh izpostavljenih degradiranih območij v zahodni Savinjski regiji

OBČINA	IZPOSTAVLJENO DEGRADIRANO OBMOČJE	OPIS DEGRADIRANEGA OBMOČJA
Braslovče	Graščina Žovnek	Območje je koriščno in vzdrževano. Na njem je skladišče, v katerem so komunalni stroji občine, zbirni center odpadkov in proizvodnja podjetja, ki se ukvarja s plastiko.
Gornji Grad	Odlagališče nenevarnih odpadkov Podhom	Odlagališče je še v delovanju. Po sanaciji bo tukaj zbirni center odpadkov.
Luče	Kamnolom Krajinski rak	Kamnolom bodo sanirali v parkirišče, ki bo služilo obiskovalcem Velike Planine.
Ljubno	Območje Podter	Območje, kjer so nasipali odpadni material po poplavih leta 1990, bodo sanirali v športno-turistične namene.
Mozirje	Kamnolomi Prdelj, Radegunda, Grmadski vrh, gozdna šola, sadjarsko-vinogradniško območje Kolovrat, Škrubov vrh	Kamnolom Prdelj bodo sanirali v stanovanjsko območje. Kamnolom Radegunda bodo sanirali v parkirišče pred vstopom v krajinski park Golte. Kamnolom Grmadski vrh je prepuščen naravni sukcesiji. Gozdno šolo bodo sanirali v turistične namene. Na območjih Kolovrat in Škrubov vrh nimajo načrtovane sanacije.
Prebold	Industrijska cona	Propadajoči del industrijskega območja so umestili pod degradirano. Ni načrtov za prihodnost.
Šmartno ob Paki	Kamnolom Gorenje	Kamnolom je zapuščen. Območje bodo sanirali v poslovne cone.
Šoštanj	Ugrezninsko območje Družmirskega jezera	Območje je nastalo zaradi pridobivanja premoga. Premog še vedno kopljejo, zato območje ne sodi v naš spekter.
Velenje	Eksplozijsko polje Premogovnika Velenje	Območje je še vedno namenjeno izkopavanju premoga.

Vitanje	Kamnoloma na Fužinah	Kamnoloma sta zapuščena in prepuščena naravni sukcesiji.
Vojnik	Kamnolom Pristava in Črešnjice	Kamnoloma sta zapuščena in prepuščena naravni sukcesiji.
Vransko	Kamnolom Stopnik, območje hrupa	Kamnolom Stopnik je zapuščen in prepuščen naravni sukcesiji. Območje hrupa je območje ob avtocesti Vransko–Ljubljana.
Zreče	Kamnolomi Gračič, Jevšenak in Trunkl	Občina ima na kamnolomu Gračič predvideno sanacijo. Kamnolom Jevšenak je v zasebni lasti in ni predvidenih načrtov za prihodnost. V kamnolomu Trunkl je zbirni center odpadkov občine Zreče in skladišče zasebnika.

Vir: Hribernik M., 2011

Iz preglednice je možno razbrati, da so prostorski načrtovalci izpostavili tudi nekaj še delujočih in izkoriščenih območij. Kot poglobitveni problem številnih slovenskih občin, ki smo jih vključili v raziskovalni projekt, se je izkazalo pomanjkanje strokovnjakov, ki bi sproti, celovito in kakovostno reševali problematiko DO, saj v obiskanih občinah nimajo sistema, ki bi sproti in celovito beležil DO in bi tako lažje reševali ta problem. S tem popisom je bil narejen velik korak naprej. Podatki, ki smo jih pridobili, so sedaj zbrani in urejeni ter bodo občinam v veliko pomoč pri reševanju problematike DO.

7 ZAKLJUČEK

V Savinjski regiji je bil izveden bolj podroben popis DO, saj je bilo evidentiranih 62 DO, za končno evidenco raziskave je bilo upoštevanih le 26, ki so ustrezala izbranim kriterijem. V zahodni Savinjski regiji je bilo evidentiranih 15 DO, med njimi izrazito prevladujejo kamnolomi, saj je bila tukaj rudarska dejavnost zelo razširjena. Večina kamnolomov je zapuščenih in prepuščenih naravni sukcesiji, v nekatere pa so umestili različne dejavnosti (parkirišča, zbirni center odpadkov in skladišče). Industrijsko območje je bilo evidentirano le eno, saj relief in razgibanost površja ne dopuščata razvoja večjih industrijskih obratov.

V zahodno Savinjsko regijo smo uvrstili 19 občin: Braslovče, Dobrna, Gornji Grad, Ljubno, Luče, Mozirje, Nazarje, Polzela, Prebold, Rečica ob Savinji, Solčava, Šmartno ob Paki, Šoštanj, Tabor, Velenje, Vitanje, Vojnik, Vransko in Zreče. V 9 občinah DO niso prepoznali ali območja niso ustrezala našim kriterijem. Te občine so: Dobrna, Ljubno, Tabor, Polzela, Šoštanj, Velenje, Rečica ob Savinji, Solčava in Nazarje.

Za potrebe našega projekta je bila postavljena naslednja definicija: dejavnost, ki je degradacijo povzročila, je opuščena oz. dejavnosti na DO so delno prisotne (prostor ali objekti so izkoriščeni v zmanjšanem obsegu oz. so neracionalno uporabljeni) ter minimalna površina identificiranih DO je 1 ha. Izkazalo se je, da DO niso le območja, degradirana s strani industrije, rudarjenja, infrastrukture ter transportnih ali drugih dejavnosti. Evidentirali smo tudi deponije peska, odlagališča, divja odlagališča, glinokope, gramoznice, peskokope, kamnolome, vojaške objekte (manjša območja), proizvodne obrate (manjša območja), naftne vrtine, opuščene farme in druga kmetijska območja, romska naselja, opuščena turistična območja in objekte ter zapuščene objekte kulturne dediščine. V zahodni Savinjski regiji je bilo največ kamnolomov, območje hrupa, gozdna šola, poplavno in plazovito območje, zato menim, da za pojem degradirano območje ne obstaja ozka definicija, ker je zelo obširen in je potrebno poznati celotno zgodbo območja, ki ga preučujemo.

V Sloveniji, ki razpolaga z zelo omejenim prostorom, so umeščanje dejavnosti in pozidava na kmetijskih zemljiščih nedopustni. Na to kažejo številne sprejete strategije in zakoni: Prostorski red Slovenije, Strategija prostorskega razvoja Slovenije, Zakon o kmetijskih zemljiščih, Zakon o prostorskem načrtovanju in Zakon o varstvu okolja.

Razlika med velikostjo, številom in izvorom dejavnosti zahodne in vzhodne Savinjske regije je očitna. Zahodna Savinjska regija je gozdnata in ima razgibano površje, zato so tukaj manjši industrijski obrati, v preteklosti pa so prevladovali rudarska dejavnost, gozdarstvo ter kmetijstvo. Pri vzhodni Savinjski regiji je slika drugačna. Površje je primerno za večje industrijske dejavnosti, zato je tukaj več industrije.

Prebivalci na Vranskem in v Mozirju degradacijo razumejo kot velik problem, ki moti njihov vsakdanjik in način življenja. Prebivalci Vranskega si želijo najti rešitev za zmanjšanje hrupa z avtoceste, prebivalci Mozirja pa finančne pomoči občine oziroma države.

V nadaljevanju na kratko ovrednotim na začetku postavljene hipoteze.

H1 Na preučevanem območju občin zahodne Savinjske regije je heterogenost DO (po vrstah in številu) manjša kot drugod po Sloveniji. Glavni razlog je prevladujoč hribovit svet, ki v preteklosti ni dopuščal razvoja različnih industrijskih dejavnosti v prostoru in s tem večjih območij razvrednotenja prostora.

Hipoteza je potrjena, saj je na območju občin zahodne Savinjske regije le 15 DO, ki so v največji meri posledica rudarske dejavnosti, za primerjavo pa naj navedem, da jih je bilo v vzhodnem delu Savinjske regije evidentiranih kar 47.

H2 Na območju občin zahodnega dela Savinjske regije prevladujejo DO, manjše od 1 ha.

Hipoteza je potrjena, saj je v tem delu Savinjske regije kar 8 od 15 DO manjših od 1 ha.

H3 Pojmovanje oz. interpretacija DO je med prostorskimi načrtovalci zelo neenotno, ravno tako usposobljenost in kompetence za razreševanje te problematike. Zato se DO na občinskem nivoju daje zelo različen pomen in težo.

Hipoteza je potrjena, saj so mnenja prostorskih načrtovalcev zelo različna, enotne definicije ni. Poleg DO, ki so ustrezali zahtevanim kriterijem projekta, so izpostavili še vrsto drugih DO, ki so med drugimi tudi odlagališče nenevarnih odpadkov, zapuščena gozdna šola, območje hrupa ter poplavna in plazovita območja.

H4 Načrte sanacije oz. načrtovanje novih dejavnosti za popisana DO ima večina občin, saj o njih razmišljajo zaradi priprav Občinskih prostorskih načrtov (OPN).

Večina občin ima načrte sanacij oz. načrtuje nove dejavnosti za večino popisanih degradiranih območij. Zato je hipoteza potrjena.

H5 Učinki hrupa na DO Vransko (hrupno območje) tam živeče prebivalce zelo motijo.

Na podlagi izvedenega anketnega vprašalnika sem potrdila domnevo, da hrup ogroža in moti okoliške prebivalce. Tako je bila ta hipoteza potrjena.

V nobeni izmed obiskanih 19 občin nimajo sistema, ki bi sproti in celovito spremljal stanje DO in bi tako lažje načrtno reševali ta problem. S tem popisom je bil narejen velik korak naprej. Podatki, ki smo jih pridobili, so sedaj zbrani ter urejeni in bodo občinam in državi v veliko pomoč pri reševanju problematike DO. Sama pa sem zelo vesela, da sem lahko sodelovala pri tako pomembnem projektu in na ta način prispevala k dopolnitvi nacionalne evidence.

Moje praktično delo je bilo zelo zanimivo. S terenskim delom sem svoje znanje o prostoru, domači regiji in prostorski degradaciji okolja še poglobila ter pridobila izkušnje na področju komunikacije in navezovanja stikov z uradnimi osebami. Nad delom sem bila tako navdušena, da bi ga z veseljem opravljala tudi v službi. Večina prostorskih načrtovalcev na občini je bilo zelo prijaznih, kar mi je delo olajšalo.

Prebivalci Vranskega so bili zelo veseli, ko sem jih obiskala in se zanimala za njihov pereč problem (hrupno območje), saj sami z občino še niso našli rešitve, ki bi zmanjšala hrup. Menim, da se večina ljudi še vedno ne zaveda, kako pomembno je ohraniti naravo in dobrine v njej, saj jih bomo z nepravilnim koriščenjem prehitro izrabili. Vsi skupaj bi se morali potruditi in začeti pri sebi, na lokalni ravni, tako bi bili rezultati kmalu vidni tudi na nacionalni ravni. Veseli me, da se je v Sloveniji izvedel projekt oz. popis zapuščenih ali delno zapuščenih objektov. Upam, da se bodo v vsa opuščena in neaktivna območja umestile nove dejavnosti, ki bodo dale prostoru in zapuščenim objektom nov pomen, funkcijo.

Glede na dejstvo, da Slovenija obsega približno 20.000 km², je 194 DO veliko. Podatki, ki smo jih pridobili in uredili, bodo občinam in državi v veliko pomoč, če bodo v prihodnje želeli bolj trajnostno pristopati tudi v prostorskem načrtovanju. Upam samo, da bodo občine, regije in državne institucije pridobljene podatke (informacije) znale (in želele) uporabiti ter v prihodnje voditi evidenco (ali pa kar register) DO ter pravočasno poskrbeti, da bo takšnih območij čim manj.

8 POVZETEK

Naloga se na primeru zahodne Savinjske regije ukvarja s stanjem in vrednotenjem degradiranih območij (v nadaljevanju DO) v tem delu Savinjske regije.

V začetnem delu naloge so na kratko opisana DO, ki so nastala zaradi opuščanja različnih človekovih dejavnosti v prostoru in jih je v Sloveniji predvsem po propadu številnih industrijskih panog v 90-ih letih prejšnjega stoletja vedno več ter danes pogosto predstavljajo veliko okoljsko breme.

V okviru praktičnega usposabljanja sem sodelovala pri raziskovalnem projektu Sonaravna sanacija okoljskih bremen kot trajnostno razvojna priložnost Slovenije, katerega namen je bil analizirati stanje degradiranih območij na območju Slovenije.

Evidentirali smo le območja, kjer je dejavnost, ki je degradacijo povzročila, opuščena ali prisotna v zmanjšanem obsegu. Popisali smo tudi DO, kjer prvotne dejavnosti ni več, je pa delno prisotna nova dejavnost. Za potrebe svoje diplomske naloge sem evidentirala območja, ki so bila velika vsaj 0,5 ha in s tem še bolj podrobno popisala vsa DO. Evidentirali smo 4 tipe DO, in sicer industrijska območja, rudarska območja skupaj z jalovišči, vojaška območja in infrastrukturne površine (skupaj z objekti). Dodatno pa sem na svojem območju vključila še področja pridobivanja mineralnih surovin (kamnolome, peskokope, glinokope in gramoznice), kmetijska območja in objekte, odlagališča odpadkov (komunalni, gradbeni), športno-rekreacijsko-turistična območja (opuščena, neracionalno izkoriščena) ter transportne in druge.

V zahodni del Savinjske regije, smo uvrstili naslednje občine: Braslovče, Dobrno, Gornji Grad, Ljubno, Luče, Mozirje, Nazarje, Polzelo, Prebold, Rečico ob Savinji, Solčavo, Šmartno ob Paki, Šoštanj, Tabor, Velenje, Vitanje, Vojnik, Vransko in Zreče.

Skupno smo v 211 občinah Slovenije evidentirali 194 DO, sama sem jih popisala 19. V nacionalno evidenco so bila z mojega popisnega območja vključena 3 DO. Evidentirala sem 12 kamnolomov, odlagališče nenevarnih odpadkov, industrijsko območje in gozdno šolo. Kot posebna območja pa sem evidentirala območje hrupa ob avtocesti Vransko–Ljubljana, sadjarsko-vinogradniško območje Kolovrat, Škrubov vrh, ki je degradirano območje iz krajinskega in arhitekturnega vidika, ter Žovnek (območje je sicer še v uporabi, vendar so ga na občini označili za degradiranega).

Od 211 slovenskih občin jih je kar 82 brez DO, v zahodnem delu Savinjske regije so to naslednje občine: Dobrna, Ljubno, Nazarje, Polzela, Rečica ob Savinji, Solčava, Šoštanj, Tabor in Velenje. Po celotni Sloveniji izrazito prevladujejo območja, ki so nastala zaradi industrijske dejavnosti, teh je 112, najmanj degradacije pa je povzročilo rudarjenje oziroma rudarska dejavnost, teh območij je 16. V zahodni Savinjski regiji je slika ravno obratna. Regija je degradirana pretežno zaradi nesaniranih kamnolomov, del pa tudi zaradi propadle industrije in infrastrukturnih objektov. Problematična so poplavna in plazovita območja (predvsem v občini Mozirje), kot problem pa so v občini Vransko izpostavili območje hrupa ob avtocesti Ljubljana–Vransko. Večina kamnolomov je zapuščenih in prepuščenih naravni sukcesiji, nekatere pa bodo sanirali in uporabili kot parkirišča, zbirni center odpadkov ali za stanovanja.

Na hrupnem območju ob avtocesti Vransko–Ljubljana sem anketirala prebivalce, ki živijo neposredno ob avtocesti. Kot sem predvidevala, je za prebivalce Vranskega izredno moteč

hrup, ki prihaja z avtoceste, in si želijo, da bi občina oz. država namestila protihrupne ograje, zemeljske nasipe ali nasadila vegetacijo.

Opravila sem tudi intervju s prebivalci sadjarsko-vinogradniškega območja Kolovrat v Mozirju, kjer je plazenje pereč problem. Menijo, da bi jim občina morala finančno pomagati pri ureditvi drenažnih sistemov in postavitvi betonskih škarp.

Zahodna Savinjska regija je bolj gozdnata in ima razgibano površje, zato so tukaj manjši industrijski obrati, v preteklosti pa je prevladovala rudarska dejavnost. Ljudje na tem območju že stoletja živijo in delajo z naravo, zato sta tukaj bolj razvita kmetijska dejavnost in turizem. Ker so reliefni pogoji manj ustrezni, se ni razvilo veliko industrijskih dejavnosti. Industrija, ki pa se je razvila, je še vedno v obratovanju, predvsem v večjih mestih (Celje in Velenje).

V nobeni izmed obiskanih 19 občin nimajo sistema, ki bi sproti in celovito spremljal stanje DO in bi tako lažje načrtno reševali ta problem. S tem popisom je bil narejen velik korak naprej. Podatki, ki smo jih pridobili, so sedaj zbrani ter urejeni in bodo občinam in državi v veliko pomoč pri reševanju problematike DO.

Kamnolomi predstavljajo najbolj množičen pojav degradacije okolja, ki sem ga zajela v raziskovalnem projektu. Nekateri so že sanirani, ponekod so sanacije v teku. Med nesaniranimi so nekateri kamnolomi popolnoma opuščeni in prepuščeni naravni sukcesiji.

9 SUMMARY

This paper deals with a current state and evaluation of degraded areas in the western part of Savinjska region.

In the first part I have presented and described areas that became degraded due to human impact on the environment, and were evolved especially after the downfall of industry in 1990s and are now characterised as a great burden of the environment.

My involvement in a research project Co-natural reconstruction of environmental burdeds as a permanent developing potential of Slovenia was mainly focused on the analysis of the current state of degraded areas in Slovenia.

We have recorded only areas, where activities that caused degradation were abandoned or lowered to the minimum. We have labelled degraded areas, where the initial activity is no longer present. For the purposes of my thesis I have recorded, put on the map, photographed and labelled down all areas that are at least 0,5 ha and where the activity that causes degradation is abandoned or still present. At the end I have labelled 4 main types of degraded areas: industrial areas, mining areas, military areas and infrastructural areas. Additionally I have included areas of mineral raw material excavations, farming areas and buildings, wastes, sports and recreational areas, areas with transportation and others.

I have taken over my home territory and included the following municipalities: Braslovče, Dobrna, Gornji Grad, Ljubno, Luče, Mozirje, Nazarje, Polzela, Prebold, Rečica ob Savinji, Solčava, Šmartno ob Paki, Šoštanj, Tabor, Velenje, Vitanje, Vojnik, Vransko in Zreče.

In 211 municipalities all around Slovenia we have recorded 194 degraded areas, 19 of which I have done on my own. There were 3 areas included into a national evidence of degraded areas. Special areas that were under my supervision were, area by the highway Vransko-Ljubljana, Kolovrat, Škrubov vrh and Žovnek.

Out of 211 municipalities, there are 82 without degraded areas, in the western Savinjska region are the following: Dobrna, Ljubno, Nazarje, Polzela, Rečica ob Savinji, Solčava, Šoštanj, Tabor in Velenje.

Throughout Slovenia the industrially degraded areas prevail, the smallest number of such degradation is caused by mining (only 16). In the western Savinjska area the picture is just the opposite. The biggest problems are stone pits, in the area of Mozirje some parts with floods and landslides and noise degraded area by the highway Vransko-Ljubljana. The majority of stone pits are abandoned and left to its own degradation and natural deterioration.

I have conducted inquiry among inhabitants, living in a degraded area in the near vicinity of highway Vransko-Ljubljana. As assumed the majority of people expressed their concern over the level of noise, coming from the highway. The biggest problem was the fact that areas with noise disturbance is hard to determine as a degraded area.

I have conducted an interview also with inhabitants of vineyard region of Kolovrat in Mozirje, where land sliding is a big problems, that is upon then and local authorities as well as the government doesn't offer them much help.

People in the western Savinjska area had been living in concordance with the nature all their life; therefore there aren't many industrial facilities. Farming and mining were the main activities of people living here. Industry was focused mainly on the big cities Celje and Velenje.

Stone pits represent a wide spread case of degraded areas, that was recorded in the research project. Some of them were already reconstructed, but quite a few have been left to their own degradation and are completely abandoned and deteriorated.

10 LITERATURA IN VIRI

1. Belec, B., Fridl, J., Gabrovec, M., Hrvatin, M., Kert, B., Kladnik, D., Lovrenčak, F., Mihelič, L., Mihevc, A., Mrak, J., Natek, M., Olas, L., Oražen A. M., Pak, M., Pavlin, B., Pavšek, M., Pelc, S., Perko, D., Plut, D., Požeš, M., Rejec, B. I., Repolusk, P., Šebenik, I., Topole, M., Urbanc, M., Vovk K. A., Zupančič, J., Žiberna, I. (1999). Slovenija: pokrajine in ljudje. Ljubljana, Mladinska knjiga, str. 166–170.
2. Contaminated Land Rehabilitation, <http://www.clarinet.at/contaminated-land-rehabilitation/> (24.7.2012).
3. Cvahte, A., Snoj, L. (2011). Geografsko vrednotenje degradiranih območij v izbranih statističnih regijah. Ljubljana, str. 2–9.
4. Češka agencija Czechinvest. URL: <http://www.czechinvest.org/en/brownfields> (16.6.2012).
5. Interno gradivo UL FF, Oddelek za geografijo, 2012.
6. Koželj, J. (1998). Degradirana urbana območja. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje, str. 11–15.
7. Leonardo da Vinci, Brownfields Handbook. 2006. URL:http://fast10.vsb.cz/lepob/index1/handbook_eng_screen.pdf.
8. Mreža Cabernet: <http://www.cabernet.org.uk/index.asp?c=1315> (10.6.2012).
9. Odlok o prostorskih ureditvenih pogojih za kmetijski prostor občine Vojnik, 11. člen. Medmrežje:<http://www.uradnolist.si/1/content?id=50945&part=&highlight=O+D+L+O+K+o+prostorskih+ureditvenih+pogojih+za+kmetijski+prostor+Ob%C4%8Dine+Vojnik>.
10. Opis Savinjske regije. Medmrežje: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (26.6.2012).
11. Plut, D. (1998). Varstvo geografskega okolja. Ljubljana, Filozofska fakulteta, oddelek za geografijo, str. 4.
12. Podatki o površini občin Savinjske regije. Vir: RRA Celje in UMAR, Delovni zvezek št. 9/2005.
13. Predstavitveni katalog Savinjske regije, Medmrežje: <http://www.rasr.si/si/projekti/katalog-savinjske-regije> (26.6.2012).
14. Pregled v članku: Oliver, L., Ferber, U., Grimski, D., Millar, K., Nathanail, P., The Scale and Nature of European Brownfields. URL: <http://www.cabernet.org.uk/resourcefs/417.pdf>.
15. Prikaz Savinjske regije na karti Slovenije. Medmrežje: http://www.zdruzenjeobcin.si/index.php?page=obcine&page_id=61, 26.6.2012.
16. Primc, B., Remškar, M., Sivec, S. (2012). Celostno umeščanje vsebine v degradirana zemljišča v sinergiji z znanostjo. Medmrežje: <http://www.sipark.si/?p=57> (28.02.2012).
17. Regionalni razvojni program Savinjske regije. Medmrežje: <http://www.ra-kozjansko.si/Regionalni-razvojni-program-Savinjske-regije.html> (26.6.2012).
18. Savinjsko-šaleška območna razvojna agencija. (2006). Območni razvojni program Savinjsko - šaleške regije za obdobje 2007-2013: predlog. Mozirje, Savinjsko-šaleška razvojna agencija, str. 8–13.
19. Slike, Vir: Hribernik, M., 2011.

20. Slovenske regije v številkah. Statistični urad Republike Slovenije, publikacija SURS, http://www.stat.si/publikacije/pub_regije.asp (26.6.2012).
21. Statistični urad Slovenije, SI-STAT, Medmrežje: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (26.6.2012).
22. Stališče sveta za varstvo okolja, replika, 2012.
23. Suhadolc, M. s sodelavci. (2010). Izzivi Slovenije na področju suš in degradacije tal: uresničevanje Konvencije ZN o boju proti degradaciji – dezertifikaciji tal.
24. Prostorski red Slovenije, Uradni list RS, št. 122/2004. Medmrežje: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2004122&stevilka=5064> (12.6.2012).
25. Špes, M. (1998). Degradacija okolja kot dejavnik diferenciacije urbane pokrajine. Geographica Slovenica, 30, Ljubljana, Inštitut za geografijo, str. 9–10.
26. Število prebivalcev in površina občin. Statistični urad Republike Slovenije, <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (26.6.2012).
27. Strategija prostorskega razvoja Slovenije. Uradni list RS, št. 76/2004. Medmrežje: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200476&stevilka=3397> (12.6.2012).
28. Zakon o kmetijskih zemljiščih. Uradni list RS, št. 71/2011. Medmrežje: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=105025> (1.6. 2012).
29. Zakon o prostorskem načrtovanju. Uradni list RS, št. 33/2007. Medmrežje: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=79670> (1.6. 2012).
30. Zakon o varstvu okolja. Uradni list RS, št. 41/2004. Medmrežje: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200441&stevilka=1694> (12.6.2012).

11 PRILOGE

PRILOGA A: Evidenčni list

»Sonaravna sanacija okoljskih bremen kot trajnostno razvojna priložnost Slovenije«

(šifra projekta: V1-1088); naročnik SVLR

I. IDENTIFIKACIJA OBMOČJA:

Občina (številka in ime)		Popisovalec	
ID območja		Ime območja (če obstaja)	
		Izračunana površina (ha, m ²)	Se izpiše

II. TERENSKI DEL:

Tip degradiranega območja (označi vse ustrezne kategorije)	Stopnja opuščenosti
industrijska območja	povsem opuščeno
rudarska območja (skupaj z jalovišči)	delno opuščeno, stara dejavnost
transportne in druge infrastrukturne površine (skladišča, opuščene železniške proge, parkirišča, mejni prehod)	delno opuščeno, nova dejavnost
vojaška območja	delno opuščeno, stara in nova dejavnost

Dostop	Urejenost dostopa	Omejenost (označi vse ustrezne kategorije)
možen	asfalt	ograja
ni možen	utrjena makadamska cesta	cesta
	pešpot, brez dostopa	brez meje

Obstoječa infrastruktura (označi vse ustrezne kategorije)	Raba območja (označi vse ustrezne kategorije)	
električna energija	dejanska raba*	
vodovod s pitno vodo	namenska raba**	
tehnološka voda iz drugega vira – npr. lastno črpališče	Število zaposlenih	Lastništvo
kanalizacija	ni podatka	zasebno
zemeljski plin		javno
drugo:	ocena števila	mešano
		neznano

Ali obstoječa dejavnost potencialno ogroža okolje?	NE	DA
		Kako?

III. INFORMACIJE OBČINE IN DRUGIH VIROV O BODOČIH NAČRTIH Z DO

Predvideni načrti na območju – informacije občine oz. drugi viri

PRILOGA B: Anketni vprašalnik v občini Vransko

Anketa: Območje hrupa kot moteč dejavnik bivanja in degradirano območje

Pozdravljeni! Sem Mojca Hribernik, absolventka Visoke šole za varstvo okolja in ekotehnologijo v Velenju. V svoji diplomski nalogi raziskujem degradirana območja zahodnega dela Savinjske regije. Na občini Vransko so kot degradirano območje izpostavili tudi »območje hrupa« zaradi avtoceste. Anketo izvajam med okoliškimi prebivalci, saj me zanima, kako se vi soočate s tem problemom, kaj vas najbolj moti in kako bi odgovorni morali ukrepati, da bi omilili ta problem.

1. SPOL:
 - a) ženski
 - b) moški

2. STAROST:
 - a) 18–25
 - b) 25–35
 - c) 35–50
 - d) 50–65
 - e) nad 65 let

3. IZOBRAZBA
 - a) dokončana osnovna šola
 - b) dokončana poklicna, srednja šola
 - c) višja, visoka izobrazba
 - d) magisterij, doktorat

4. KATERI SO NAJBOLJ MOTEČI DEJAVNIKI V OKOLJU? (Označite s številkami od 1 do 5; 1 pomeni nisem zadovoljen, 5 zelo sem zadovoljen)
 - a) urejena infrastruktura 1 2 3 4 5
 - b) nekontrolirana hitra pozidava zemljišč 1 2 3 4 5
 - c) onesnažena pitna voda 1 2 3 4 5
 - d) odpadki, neurejena odlagališča 1 2 3 4 5
 - e) bližina prometnice – hrup 1 2 3 4 5
 - f) prometno onesnaževanje zraka 1 2 3 4 5
 - g) drugo _____ 1 2 3 4 5

5. KATERI DEL DNEVA JE HRUP NAJBOLJ MOTEČ?
 - a) zgodaj zjutraj
 - b) popoldan
 - c) zvečer
 - d) ponoči
 - e) ves dan
 - f) me ne moti

6. PRI KATERIH OPRAVILIH VAS HRUP NAJBOLJ MOTI?
 - a) pri preživljanju prostega časa
 - b) med delom
 - c) med nočnim počitkom
 - d) vseskozi
 - e) me ne moti

7. ALI JE OBČINA/DRŽAVA ŽE KAJ UKRENILA GLEDE HRUPNEGA ONESNAŽENJA?
- a) da
 - b) ne
 - c) ne vem
 - d) drugo
8. KAJ MISLITE, DA BI MORALA OBČINA/DRŽAVA UKRENITI GLEDE HRUPNEGA ONESNAŽENJA?
-
9. ALI BI SE ZARADI HRUPA PRESELILI (ČE BI IMELI MOŽNOST)?
- a) da
 - b) ne
 - c) ne vem
10. ČE STE ODGOVORILI Z DA, KAM BI SE PRESELILI?
- a) na drugi konec naselja oz. mesta
 - b) v drugo naselje znotraj občine
 - c) v drugo občino

Za pomoč pri izvajanju ankete se Vam najlepše zahvaljujem.

Mojca Hribernik